

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

CENA 5 DINARJEV

SOCIALNA MISEL

LJUBLJANA

L. V.

1 · 9 · 2 · 6

ŠT. 2.

VSEBINA 2. ŠTEVILKE Z DNE 1. FEBRUARJA 1926.

Članki in razprave:

Erjavec Fran: Delavska zbornica	str. 25
Lilleg Milan: O solidarizmu	" 28
Dr. Ozvald Karel: »Ljudska univerza«	" 34
Dr. Jeraj Jos.: Vprašanje moderne stanovske kulture	" 37
Dr. Gosar Andrej: Sistem sociologije	" 40

Pregled:

Politični pregled:

O svetovni politiki 1925 (F. S.)	" 43
Katoliško pojmovanje države (F. G.)	" 44
Literatura	" 44

Kulturni pregled:

Slovenska Akademija znanosti (—c.)	" 45
Europäische Revue (K. Ozvald)	" 45
Literatura	" 46

Socialni pregled:

Socialna politika in naš novi proračun (Dr. F. K.)	" 46
Revije	" 47
Literatura	" 48

Gospodarski pregled:

Industrija Slovenije (D. P.)	" 48
Sedanji narodnogospodarski sistemi (Dr. K.)	" 48
Literatura	" 48

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsakega prvega v mesecu. — Urejuje jo in oblastem odgovarja Fran Erjavec, na čigar naslov (Ljubljana, Poljanska cesta šte. 18) je pošiljati tudi rokopise. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, kolportажni oddelek, Poljanski nasip 2. — Za Italijo je poverjeništvu v Gorici, Via Carducci 2. Naročnina za vse leto znaša 50 Din, za Italijo 25 lir, za ostalo inozemstvo 60 Din. — Izdajatelj: Dr. A. Gosar, Ljubljana. — Tiska jo Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, za katero odgovarja Karel Čeč.

Fran Erjavec:

Delavska zbornica.

Parlamentarizem, kakršnega je rodilo XIX. stoletje, preživlja veliko krizo, kajti izpolnil ni niti najmanje tega, kar so pričakovali narodi od njega. Parlamenti v večini držav niso izraz resnične ljudske volje, temveč v večji ali manjši meri golo orodje raznih neodgovornih sil (dinastij, bančnih koncernov itd.), zato se kažejo seveda tudi vedno bolj nesposobne, da bi reševali vedno kompliciranejša vprašanja modernega političnega, gospodarskega in socialnega življenja. To nesposobnost političnih parlamentov skušajo ponekod paralizirati s senati, drugod jih pa dejansko ali vsaj formalno odpravljajo in nadomeščajo z drugimi oblikami (n. pr. v Rusiji s sovjeti, v Italiji z diktaturo). Nedvomno pa tudi senati, sovjeti in diktature ne morejo nadomestiti parlamentov, ker tudi ti ne morejo izražati resničnih potreb posameznih družabnih slojev, zaradi česar parlamentarizem ravno hira. Ta nedostatek iz današnjih političnih parlamentov bi bilo najbrže mogoče odpraviti še najbolje z uvedbo vzporednih stanovsko-gospodarskih parlamentov, kakršnega je predlagala za našo državo n. pr. SLS v ustavotvorni skupščini in do kakršnih bo najbrže tudi kmalu moralo priti, če sploh hočemo ohraniti današnji parlamentarizem.

Zahteva po stanovsko-gospodarskih zastopstvih ni nova, kajti čeprav še nimamo stanovsko-gospodarskih parlamentov, je pa dobila živa potreba po njih izraza v različnih stanovskih zbornicah, ki so se začele snovati pri nas že v drugi polovici preteklega stoletja. Najstarejša taka stanovska zastopstva pri nas so bila z zakonom iz l. 1868. osnovane trgovske in obrtne zbornice, ki so se izkazale hitro za jako koristne in uspešne. Glede na to so se začeli oglašati za taka zastopstva kmalu tudi drugi stanovi, zlasti kmetje in delavci. Vprašanje posebnih delavskih zbornic se je obravnavalo v bivšem avstrijskem parlamentu prvič že l. 1886. in potem v naslednjih še večkrat, toda do njih ustanovitve v Avstriji iz različnih razlogov ni prišlo. Po vojni je oživel to vprašanje tudi pri nas vnovič in tokrat je bilo tudi rešeno z zakonom o zaščiti delavcev z dne 28. februarja 1922, ki ustanavlja in ureja s §§ 36.—69. a na ozemlju naše države osem delavskih zbornic kot javnopravna »razredna predstavništva delavcev in nameščencev«. Slovenska delavska zbornica je dobila že dne 5. decembra 1921 tudi svoje prve člane, ki so se sešli k svoji prvi seji dne 6. januarja 1922 ter izvolili zbornični upravni odbor. Tekom leta 1922. je začel poslovati tudi zbornični urad. Ta delavska zbornica je bila pa le začasna, kajti njeni člani niso bili voljeni, temveč imenovani od ministrstva za socialno politiko. Ta provizorij je trajal polna štiri leta,

kajti prve volitve se vršijo šele v prihodnjih dnevih, nakar šele stopi zbornica v svoje normalno življenje.

Če pogledamo našo delavsko zbornico ter njeno dosedanje štiriletno delo, tedaj nam je ona živ dokaz protisocialnega in reakcionarnega duha naše »Samostojne demokratske stranke« ter popolne nesposobnosti različnih naših socialno demokratičnih frakcij za upravljanje stanovskih zadev delavstva.

O naših povojnih socialnopolitičnih zakonih, za katere nosi vso odgovornost slovenski del SDS, se je govorilo in pisalo v zadnjih letih že opetovano, toda ugodnega in priznalnega malo, kajti skoro vse preveva na eni strani značilni policijski duh, na drugi strani pa popolno strokovno ignoranost. In na teh dveh temeljnih hibah bolehajo tudi zakonska določila o delavskih zbornicah. One nikakor niso samostojna stanovska zastopstva delavstva, kakršne bi morale biti, temveč dejansko le nekaki pomožni organi ministrstva za socialno politiko, od katerega dobre in slabe volje so popolnoma odvisne. Vsi važnejši sklepi, proračun, imenovanje tajnika itd. morajo biti potrjeni od ministrstva za socialno politiko po njegovem prostem preudarku in to jih tudi še posebe »nadzira po svojih posebnih komisarijih« (§ 67.). Ne glede na to, da zakon sploh izrečno ne predvideva, kakšnih sredstev se sme zbornica pri izvrševanju svojih nalog posluževati, daje v § 69. tudi jako bedno izpričevalo državnim osrednjim oblastvom, ker določa osnovanje skupnega tajništva vseh zbornic v Belgradu zato, da »opravlja čim uspešneje svoje posle pri centralnih oblastvih«. Razen tega je pa SDS, ki je imela v tistih letih v rokah ministrstvo za socialno politiko, tudi sicer dosledno ovirala in onemogočala zbornici redno poslovanje. Čeprav je sprejela zbornica že na svoji seji dne 19. septembra 1922 svoja pravila in proračun, je trajalo vendarle več let, preden je izdalo ministrstvo potrebna potrjenja, s čemur je samo negovalo protizakonito stanje v zbornicah, kajti § 66. z. o z. d. izrečno povdarja, da »se čim prej izvolijo člani definitivnih delavskih zbornic«. Pa tudi sicer so ministrstva v večji ali manjši meri ignorirala jasna zakonska določila in niso pošiljala zbornici v izjavo zakonskih osnutkov in naredb (n. pr. dr. Žerjav kot minister za šume in rude svojega usodnega pravilnika o bratovskih skladnicah). Skratka: SDS je nastopala nasproti temu delavskemu stanovskemu zastopstvu dosledno kot izrazito protisocialna, kapitalistična in reakcionarna stranka, kar jo tudi popolnoma diskvalificira za zastopstvo in upravljanje stanovskih zadev in interesov našega delavstva v njegovi zbornici, zato je tudi vprav presenetljivo, da se pojavlja pri teh volitvah celo ona s svojo kandidatno listo, še bolj presenetljivo pa je, da je dobila celo zaveznika, čeprav le v — narodnih socialistih.

Za delo v delavski zbornici v preteklih štirih letih pa nosijo vso odgovornost različne socialnodemokratične frakcije, katerim je izročila SDS pri imenovanju prvih članov glede na svoje intimne odnošaje z njimi zbornico v upravo. Socialisti so imeli absolutno večino v plenumu ter v

upravnem odboru zbornice in iz njihovih vrst je tudi vse uradništvo. Res je, da je bilo v opisanih okoliščinah nemožne razviti delavnost, kakršna bi bila zlasti še glede na težak današnji položaj našega delavstva neobhodno potrebna, vendar je bilo tudi v teh razmerah dovolj prilike, da so mogli pokazati, kaj hočejo in kaj znajo. Njih lastno poročilo za prva leta je živ dokaz popolnega nerazumevanja nalog take važne institucije ter popolne nesposobnosti za zastopstvo najvitalnejših delavskih interesov. Skoro vse njih delo vsa tri leta se je nanašalo na intervencije, za katere je bila pozvana in na oddajo mnenj o nekaterih pravilnikih in naredbah raznih ministrstev, dočim o kakem iniciativnem in ustvarjajočem delu skoro ni sledu. To, kar je delala in naredila doslej naša delavska zbornica, bi lahko in morala narediti prav vsaka povprečna delavska strokovna organizacija, dočim bi morali pričakovati od zbornice, ki razpolaga pač z vse drugačnimi sredstvi tudi vse kaj drugega. Slovenija zadnja leta ječi pod gospodarskim izžemanjem od strani osrednje vlade, vse panoge gospodarskega življenja propadajo, kar povzroča vedno obupnejši položaj delavstva, velik del zakonitega socialnega varstva je že leta in leta le na papirju, socialno političnim zavodom se onemogoča vsako uspešno udejstvovanje in dan za dnem doživljamo naravnost protizakonite akte od strani posameznih ministrstev v škodo delavstva, a kako je reagirala naša delavska zbornica na vse to? Par vodenih resolucij, par revnih dopisov in pri koncu smo. Nekaj kratki sta v zadnjih letih zborovala plenum zbornice in njen upravni odbor, a sposobna nista bila niti za eno večjo akcijo v prid sloju, ki sta ga bila dolžna zastopati, niti ena večja iniciativa ni vznikla iz zbornice, niti eni delavstvu grozeči krivici se nista znala upreti, niti enega gibanja izvesti, niti eni upravičeni zahtevi dati primernege povdarka. Dočim je zbornica za trgovino, obrt in industrijo pravo zatočišče in opora podjetnikom, njene seje pa prava revija slovenskih gospodarskih razmer, pa velika večina delavstva niti za eksistenco delavske zbornice do teh volitev sploh vedela ni. Njih lastno delavno poročilo je dokument idejne revščine in akcijske nesposobnosti, zato je bilo za naše delavstvo vprav fatalno, da je bilo zastopstvo njih interesov izročeno v take roke. SDS, zastopnica naše kapitalistične reakcije je pač dobro vedela, kaj dela, ko je izročala Delavsko zbornico našim socialnodemokratskim frakcijam...

Socialisti so bili po prevratu absolutni gospodarji slovenskih delavskih mas. Glasilo njih strokovnih organizacij »Delavec« je izhajal v več kot 20.000 izvodih in pri volitvah v konstituanto so dobili nad 30.000 glasov, toda v par letih sta jih pokopali njih lastna breznačelnost in nesposobnost. Razbiti v celo vrsto drobcev se sicer skušajo vzdrževati s sredstvi jako dvomljivih kakovosti, toda vsako gibanje, ki hoče biti resno in uspešno, mora sloneti na globljih idejnih in moralnih temeljih. In ravno teh pa slovenske socialistične frakcije nimajo. Vsa zadnja leta se opirajo na kapitalistično SDS ter opravljajo tlako njenemu reakcionarstvu (dokaz: neštete obč. volitve, vzajemno podpiranje pri soc. polit. korpo-

racijah itd.), zato ni čudno, če so morali izgubiti pri vsem razsodnem delavstvu sleherno zaslombo. Najznačilnejše izpričevalo so si pa napisali z volilnim redom v Delavsko zbornico, ki na vprav rafiniran način dejansko onemogoča izvrševanje volilne pravice velikemu delu delavstva ter odpira na stežaj vrata najrazličnejšim zlorabam. Volitve so razpisane tako, da je ostal znaten del delavstva, ki zbornico vzdržuje, sploh brez volilne pravice in, kakor kažejo dogodki volivnega boja, gradijo velik del svojih upov ravno na — zlorabe in nasilja. Da vse to niso pota do pridobitve izgubljenega ugleda, zaupanja in uveljavljenja med razočaranim delavstvom, je jasno. Dobra in res načelna delavska socialistična stranka, ki bi ne gledala svojega cilja in namena le v plitvem kulturnem boju, bi bila za čim večje uveljavljenje delavstva koristna, toda v današnji, več kot izmaličeni obliki je pa naravnost škodljiva, ker jemlje delavstvu jasen pogled in ga vprega vsaj posredno v voz centralistične in kapitalistične reakcije, zato bi bilo tudi v interesu Delavske zbornice, da se njen vpliv v tem stanovskem zastopstvu čim najbolj zmanjša.

Delavsko zbornico čakajo v bližnji bodočnosti še težke preizkušnje in velike naloge, ki jim bo kos le tedaj, če bodo njeni bodoči gospodarji vsestransko kvalificirani. Dokler traja val sedanje reakcije je razen izvrševanja običajnih tekočih poslov največja dolžnost ubraniti delavstvu vsaj dosedanje zakonite pridobitve na socialno političnem polju, ko pa ti dnevi minejo in upamo, da bodo kmalu, bo pa njena naloga pripraviti revizijo vse dosedanje centralistične socialne zakonodaje in sodelovati pri zgradbi naših socialno političnih zavodov, ki jih je spravil nesposobni centralizem v vprav derutno stanje. Udeležiti se bo pa seveda morala tudi vseh velikih akcij, ki bodo že v bližnji bodočnosti neizogibne, nanašajoč se v prvi vrsti na sanacijo našega žalostnega gospodarskega položaja ter na organizacijo skrbstva za brezposelne in za izseljence. V interesu delavstva je, da si za to delo izbere boljše delavce, nego so bili dosedanji.

Milan Lilleg:

O solidarizmu.

(Konec.)

Tu se zadovoljijo solidaristi z minimalnimi zahtevami:

1. Brezplačen šolski pouk, in to na vseh izobraževalnih stopnjah, t. j. zavarovanje proti pomanjkanju individualnih sposobnosti. Vsakomur naj bo dana prilika, da resnično uživa pouk toliko časa, kolikor zahteva njegova naravna nadarjenost. Intelekt kot kapital je več nego vse drugo, je delo kolektivitete in radi tega mora biti in ostati kolektivna lastnina, lastnina vseh. Iz tega razloga mora ostati splošna dobrina, dobrina vseh, in vsakdo mora imeti priliko, da se s to tako potrebno dobrino tudi okoristi. Da pa ne bode pravo do učenja iluzorno, se mora zakonskim pōtem določiti in omejiti delovni čas.

2. Vsem individuom je zagotoviti eksistenčni minimum, t. j. zavarovanje proti naravnim nesposobnostim.

3. Zavarovanje proti socialnim nevarnostim. Tako naj torej postane človeška družba vseobsežna zavarovalna družba.

Šele, ko bo vsakdo pripoznal svoj delež in ga tudi resnično donesel, šele takrat bo kvazikontrakt pravičen, in to vsled tega, ker bo takrat obstojala med kontrahenti enakost. Bourgeois torej ne identificira socialne enakosti z absolutno materielno enakostjo. Zahteva samo izravnaje neenakosti, ki izvirajo iz socialnih krivic. Neenakosti v socialnem položaju pa bodo vedno obstojale, ker obstojajo naravne razlike v človeških sposobnostih.

Bourgeois je torej našel idejo solidarnosti v njenih posameznih oblikah že dokaj izdelano. Kakor se je že poudarjalo, je njegova zasluga ta, da je tem, do takrat v posameznih oblikah se pojavljajočim idejam socialnih skladov dal potrebne logične vezi. Združil je vse te teorije v sistem, kateremu naj služi za podlago racionalno človeško gospodarsko delovanje. Nadalje je Bourgeoisovo originalnost ter njegovih doktrin posebnost in mogoče še celo velik del njegovega uspeha pripisovati dejstvu, da je skušal pravno utemeljiti socialni dolg z naukom o kvazikontraktu in s konstrukcijo pravno obveznega in iztožljivega dolga. In zanimivo je, da je ravno ta stran francoskega solidarizma doživela silno občutne kritike, in to celo od prijateljev solidarističnih načel. Tako poudarja Gide, da izhodišče in poslednja, končna izvajanja Bourgeoisovih naukov ne potrebujejo ideje o kvazikontraktu. Ta kvazikontrakt naj da socialnemu dolgu pravni značaj. Toda višine dolga ni moči ugotoviti in zato mora zakon sam določiti njegov znesek. Zakaj pa potem tega dolga ne bi kar takoj in neposredno bazirali na zakon?

Tudi temeljno načelo mutualizacije socialnih rizikov in koristi napadajo jako vehementno Bourgeoisovi nasprotniki. Poudarjajo, kako malo dosledno da uporablja Bourgeois ta princip v svojih naukih. Kajti po njem zahteva solidarizem v dosego socialne enakopravnosti človeštva vzajemno izravnaje socialnih ugodnosti in krivic. Toda Bourgeois se pri tej zahtevi omejuje samo na rizika in na sredstva, s katerimi bi se dosegle ugodnosti. Zakaj, ako se konsekventno izvaja temeljne načrte vzajemnosti tudi za ugodnosti same, bi to vodilo do komunizma, katerega pa Bourgeois odločno odklanja.

Vsaka pogodba (kontrakt), torej tudi kvazikontrakt, se snuje vedno na enakovrednosti dajatve ali storitve, poudarja Gide. Drugače pa je pri družbi s principom vzajemnosti: tam se odreka vsakemu popolnemu in natančnemu izravnanju. Tako torej vodi solidarizem, ki izhaja iz kvazikontrakta k individualizmu, oni pa, ki izhaja iz vzajemnega združenstva, vodi k socializmu.

Solidarizem je torej nekak poskus sinteze med socializmom in individualizmom. Posredovalno in središčno stališče, ki ga je zavzemal solidarizem, je bil v prilog strankarski politični organizaciji. Njeni pripadniki

so našli v solidarističnih idejah opi socialni in gospodarski program, ki so ga potrebovali za to, da so se razločevali istočasno od preveč izrazitega individualizma ali pa kolektivizma. Lastninsko pravo pridržuje solidarizem, istočasno pa se laska proletariatu, dajoč mu gotove predprave in ugodnosti proti premožnejšim slojem.

Ker pri solidarističnih naukih pogrešamo točno orisan program, je razumljivo, da ima solidarizem veliko privlačnost na najrazličnejše struje: intervencionisti, pripadniki progresivnega davčnega sistema, sindikalisti, mutualisti in pripadniki združništva vidijo vsi v solidarizmu uresničenje svojih zahtev. Narobe pa se pripadniki klasičnega individualizma, socialisti in posebno pa marksistični socialisti nikakor ne morejo strinjati s solidarizmom, kar je radi njegovega središčnega položaja povsem razumljivo.

Individualisti se protivijo pravni utemeljitvi zahtev »razdedinjenih«. V tem vidijo opasnost parasitstva in tudi izkoriščanje »višjih« slojev. Poudarjajo vprašanje, kdaj da bo ta socialni dolg poplačan, ter dejstvo, da ni nikake garancije, da se ne bi ta dolg neupravičeno stopnjeval ali pa izrabljal v škodo tako zvanih višjih slojev. Razumljivo je, da se socialisti, ki zahtevajo razredni boj in ki ne priznavajo privatne lastnine, nikakor ne morejo strinjati z bratskimi — fraternističnimi — načeli solidarizma. Vsekakor pa je bil Bourgeois velik idealist, ako je veroval, da bo s pomočjo solidarizma in njegovih načel uresničil socialni mir! To treba poudarjati, kajti on ni, kakor kaže, priporočal prevelike važnosti uplivu in vlogi, ki jo v človeškem življenju imajo lastni interesi poedincev, ter dejstvo, kako silno globoko je vkoreninjen v človeku egoizem svoje skupine.

Kot podlaga etike je solidarizem povsem utemeljen. Široke in obsežne pojme o prostosti in o ljubezni do bližnjega nadomestuje solidarizem z dolžnostjo in s pravičnostjo. Toda solidaristi se ne zadovoljujejo s tem, da so konstruirali socialnofilozofičen sistem. Oni hočejo videti uresničenje solidaristične ideje in zato zahtevajo njeno izvajanje v moderni človeški družbi, ker so prepričani, da ima družabni in gospodarski red, zgrajen na solidaristični podlagi, polno življensko moč in da je izvedljiv. K temu se je kritično izrazil Emile Etienne: Izgleda nam, da solidarizma le tako lahko ne zadene očitek utopije, ako ga postavimo na ono mesto, kamor spada po svoji vsebini: on je predvsem socialnofilozofična sestava, poizkus, kako bi se postavilo gospodarsko življenje na podlago novih osnovnih načel z etičnim utemeljenjem. — Ali pa ni to naziranje preveč ozkosrčno? Videli smo, da ima solidarizem, zasledujoč svoje praktične cilje, povsem socialno politično strukturo. Poudarjalo se je, da tvori solidarizem nekako sintezo med socializmom in individualizmom. Odgovarjajoč prej omenjenim stremljenjem solidaristov, ki hočejo dati utemeljitev o življenski zmožnosti solidarizma, nam je temu primerno mogoče, postaviti solidarizem enostavno kot tretji sistem k individualizmu in socializmu. Oba sistema, individualizem in socializem, sta sistema boja.

Na eni strani brezobzirno izkorišča in izrablja gospodarsko slabejšega gospodarsko močnejši posameznik, na drugi strani pa se zahteva brezobziren razredni boj, z namenom, odpraviti privatno lastnino. In med tema dvema ekstremnima strujama pa se kreče sistem solidarizma. Ako pogledamo v historični razvoj, najdemo, da se je sistem solidarizma izgradil in dopolnil ravno v onem času, ko so postala nasprotstva med kapitalizmom in proletarijatom posebno občutna. Kot protisredstvo takrat izvajane socialne politike so bile v svojem uspehu in v učinkih preslabe, da bi trajno in zadostno pomirile razpoloženje »nižjih« slojev; to se najtočneje vidi v velikem dotoku, ki ga je imela novoustanovljena šola s pomočjo svojih solidarističnih nauk. Ti nauki so bili novi ter so uplivali reformatorno. Njih najzaslužnejša naloga je bila ta, da so oslabili in pomirili obstoječa socialna nasprotstva. Uspelo jim je to s poudarjanjem in z gojitvijo naravne solidarnosti, ter z omejitvijo vsake prejako izražene individualnosti. Zato pa tudi ni solidarizem utopija, temveč uspešno izvajana socialna politika, in radi tega realna politika. Zakaj ona skuša doseči pravično in pravilno izenačenje v gospodarskem boju, in to na temelju obstoječega gospodarskega reda, ne z metodami boja, temveč s pomočjo fraternalističnih nauk. V teh naukih pa je zopet organično in etično utemeljen solidarizem.

»Solidarizem je naravni zakon, ki se nam v posameznih slučajih dozdeva pravičen ali krivičen, mogoče še celo večkrat krivičen, kakor pravičen,« poudarja Gide ter navaja za primero Kristusovo smrt, dedno obremenjenje, razne nalezljive bolezni, dohodke brez dela itd. V naravnih zakonih pa spoznavamo danes stalne učinke vzajemnega značaja ter pogojne potrebnosti, in iz tega spoznanja nam je mogoče, da modificiramo pogoje človeške bitnosti. Zakoni morale naj se iščejo torej v splošnih življenskih pogojih človeške družbe. Zato naj bi bila glavna naloga sledeča: poiskati je prehod iz naravne solidarnosti k moralni obvezi poedinca, ter je dalje ugotoviti in potem določiti, kako da naj poedinec resnično donese svoj dejanski delež k socialnemu delu, ki naj bo skupnosti človeštva v korist. Zastremljeno je torej dviganje in krepitev gospodarsko slabega potom oslavljenja gospodarsko premočnega. To je problem, ki ga je skušal razrešiti Bourgeois s svojim naukom o socialnem dolgu. Zahteve, ki jih postavljajo solidaristi in s katerimi skušajo zmanjšati in izravnati socialni dolg, kažejo zopet, kako realen, socialno političen značaj ima solidarizem.

Kakšna pa so pota praktičnega solidarizma in kako se uvajajo? Povsem enotnega odgovora pogrešamo tukaj. Razne struje odgovarjajo na to vprašanje. Tako je zastopan nazor, da je najpravilnejše uresničenje solidaristične ideje zakonodaja o zaščiti delavstva in vseh šibkih slojev. Druga struja se zadovolji z blaginjskimi ustanovami, katere naj bi ustanavljali podjetniki in delodajalci svojim delavcem, oziroma nastavljenjem. In končno so struje, ki zahtevajo v smislu solidarizma razširjenje in podpiranje združniškega gibanja. Bourgeois tu priporoča eno kakor drugo,

in izvajana doktrina kvazikontrakta pa dovoljuje in opravičuje blaginjske ustanove kakor tudi zaščitno delavsko in socialno zakonodajo. Sodelovanje vseh različnih slojev v prid namenu, ki naj bo v korist splošnosti, je tu edina omejitev.

Vsi socialno politični zakoni zadnjih desetletij (trideset let) so v Franciji nastali pod devizo solidarnosti: zakonska ureditev dela ter delovnega časa, higijena delavnic, tovarn, mest in naselbin, sanitarni in obrambni zakoni proti nalezljivim boleznim, zavarovanje delavcev pri delu in nezgodah, obligatorno podpiranje onemoglih, bolnih in onemoglih vsled starosti, organizacija družb za medsebojno pomoč, organizacija poljedelskih kreditnih blagajn, zidanje cenениh stanovanjskih hiš, bolnišnic, sanatorijev, brezplačna zdravniška pomoč, ustanavljanje šolskih kuhinj za deco, podpiranje vseh teh asociacij, organiziranje plačevanja podpor za vse te organizacije, uvajanje progresivnega obdavčenja dohodkov in dedščine itd., itd. Te podpore in pomoči imajo povsem značaj socialnega dolga, kakor je definirano v teoriji o kvazikontraktu. Kajti te podpore nalažajo dolžnosti, odgovarjajoč slučaju, ali občini, departemanu, državi ali pa delodajalcu. Za izpolnitev teh dolžnosti predvidevajo zakoni zopet za posamezne slučaje določene vsote, do katerih imajo prizadeti iste zakonske pravice in isto zaščito, kakor vsak upnik v civilnem pravu.

Praktični solidarizem odgovarja nekako razvojnim idejam državnega socializma, toda zahteve solidarizma so širše narave. Solidarizem namreč zahteva prisilno državno interveniranje samo v posebnih, potrebnih slučajah, ter tudi spoštuje mnogo višje in mnogo popolnejše prostost posameznih individuov, kakor pa državni socializem. Na socializem se sklicujejo sindikalisti, mutualisti in zadružničarji, toda oni se sklicujejo na prosto solidarnost in ne na prisilno solidarnost državnega socializma. Nauki o kvazikontraktu pa v svoji zadnji konsekvenci lahko privedejo k enemu ali pa k drugemu.

Omenjen bodi še solidarizem v direktnem produkcijskem procesu. Zanima nas pri tem v prvi vrsti problem udeleženja delavcev in uslužbencev pri podjetjih, odnosno njih participacija pri razdelitvi čistega dobička. Pod to poglavje spadajo tudi po veliki večini vse blaginjske ustanove, kakor so delavske knjižnice in čitalnice, umivališča in kopališča, rekonvalescentni in bolniški domi, delavske kolonije in drugo. O uplivu, ki ga ima na uspeh in potek produkcije sistem udeležitve delavcev pri čistem dobičku, so mnenja zelo različna. Razumljivo je to radi dejstva, da se sistem razdelitve ne more izvajati po eni shemi, temveč se mora za vsako industrijsko panogo določiti posebne načine. Pa tudi to ne zadostuje. Upoštevati je tudi lego podjetja in socialni položaj delavstva ter vladajoče običaje. Diferencirati se mora tudi višina procentualnega deleža ter razlikovati med delojemalci samimi. Upoštevati je način dajatve, ker je to lahko participacija v denarni ali naravni dajatvi ter v nepremičninah in v moralnih, idealnih vrednotah. Mnogokrat se nadomesti participacijski delež tudi s povišanjem plače ali mezde. Za vse

to določiti norme je skoraj nemogoče. Zato je najbolj priporočljivo, da se radi različnosti podjetij in vseh ostalih okoliščin postopa tako, da se to vprašanje reši na podlagi konkretnih slučajev z upoštevanjem konkretnih, obstoječih razmer. Na podlagi svojih tozadevnih raziskovanj resumira Emile Etienne odgovor na to vprašanje; v splošnem se lahko poudarja, da v onem produkcijskem procesu, kjer ima mezno delo zelo velik upliv na podjetniški dobiček, torej tam, kjer znaša mezna vsota pretežno večino vseh produkcijskih stroškov, tam so se pokazali najzadovoljivejši rezultati.

V svojem članku »Gewinnbeteiligung« v Handwörterbuch des Staateswesens ceni prof. Wirminghaus skupno število vseh podjetij z delavsko participacijo na dobičku v letu 1914. na nekaj preko 300. Od tega števila odpade samo na Francijo okoli 120 podjetij. Pri današnjem številu industrijskih podjetij je ta vsota silno malenkostna. Vendar pa so se možnosti solidarističnega participiranja pri dobičku zelo razširile, posebno v vojnem in povojnem času, ki pomenijo za uresničenje socialnih zahtev zelo velik napredek. Na žalost pogrešamo podatke o podjetjih s participacijo delavstva za celih zadnjih deset let. Ne da bi pokazali na Rusijo, kjer se ta solidaristična zahteva izvaja z drugega stališča in z drugim namenom, bi vendar videli, s kako veliko silo je tudi v ostalem kapitalističnem svetu prodrla upravičena zahteva solidarizma tudi v produktivnem, produkcijskem procesu.

Zadružniško gibanje, katero posebno priporoča Gide za uresničenje solidarističnih zahtev, zaznamuje silen razmah. Važnejše kakor delavske produktivne zadruge, ki izvirajo še iz starega bratstva 48. leta in ki imajo namen uresničiti emancipacijo delavskega razreda, so konsumne zadruge. Raztezajo se malodane že po celem svetu in njih članstvo znaša na milijone. Toda one so se polastile povsem značaja kapitalističnih družb in kar jim danes po veliki večini manjka, to je — čut solidarnosti.

Končno bodi še omenjen vzgojevalni moment, ki ga vsebujejo solidaristična načela. Abstrahiramo lahko pomen in važnost, ki jo ima solidarizem v vzgoji kot sotemelj etike in morale. Nепrecenljiv je že samo vzgojevalni moment praktičnega solidarizma. Utrjuje zavednost socialnih dolžnosti v vseh individuih, in to v prav posebni meri pri delavcu, pri tipičnem zastopniku širokih mas, onih gospodarsko slabih, katerim da solidarizem življenski cilj, veselje do dela in štedenja, mu vzgaja čut solidarnosti in ga veže s svojimi bližnjimi: na mesto devize »vsak sam zase« se uveljavlja sedaj nova deviza »vsak za vse«.

Dr. Karel Ozvald:

„Ljudska univerza“.

Socialne, politične in industrijske naprave
se bodo izboljšale takrat, kadar ljudje postanejo
boljši. Spencer.

Po novem vseučiliškem zakonu, kateri se pripravljaja, imajo naše univerze, ki so po besedilu čl. 1. »najviša samoupravna tela za obradivanje nauka i više stručno obrazovanje«, še vzporedno nalogo: ustvarjati in voditi »ljudske univerze« (»narodne univerzitet«).

Za kritičen pretres zahtevka po ljudskih univerzah, kakor je formuliran v čl. 1. zakonskega osnutka, si je treba najpoprej ogledati idejni ustroj — matice univerze. In tozadevno se suprema lex glasi takole: Tisti paladij, ki univerzi pač za vse čase zajamčuje pravico do obstoja, je in ostane — i s k a n j e r e s n i c e z ozirom na toli različne probleme, ki jih našemu umu stavita svet in življenje. Iskanje resnice ali z drugimi besedami: gojitev znanstva, t e o r i j a je glavna, najplodovitejša in naravnost blagoslovljena naloga, ki je stavljena univerzitetnemu obratu in ki jo najvišje vrste šola ne sme niti za hip prezreti, ako noče podžagati veje, na kateri sedi.

A drugo je vprašanje, ali je z gojivitvijo teorije že izčrpana vsa naloga univerze.

Tozadevno je prav zanimiv korak, ki ga je lansko leto storila filozofska fakulteta b e r l i n s k e univerze. Ta fakulteta je izdelala obširno spomenico (ki je bila tudi objavljena pod naslovom »Die Ausbildung der höheren Lehrer an der Universität«, 1925, ter se ž njo obrnila do ministra za znanstvo, umetnost in ljudsko izobrazbo (Volksbildung). Tenor te spomenice je želja, naj bi ministrstvo izpitne zahtevke (in eo ipso način p r e d a v a n j p a v a j) uredilo s tega vidika, da bi se slušateljem filozofske fakultete, iz katerih se dopolnjuje učiteljski naraščaj za srednje šole, ne dajalo le čim več prilike za gojitev teoretskega znanja, kakor je to bilo doslej; ti slušatelji naj bi se marveč v bodoče tako izobraževali, da bodo nekoč kos tudi svoji u č i t e l j s k i nalogi. Srednješolski učitelj da nima znanstvenih izsledkov s tega ali onega področja suhih podajati svojim učencem, ampak je njegova naloga — znanstvene izsledke zavestno pretvarjati v i z o b r a z b o. Pripravljati slušatelja za učiteljsko in vzgojiteljsko funkcijo pa ni nemara stvar, za katero bi se na univerzi imel brigati le zastopnik pedagogike, marveč bi bilo želeti, da — »univerzitetni docentje obenem čutijo specifično izobraževalne sile svojega predmeta ter jih dajo i slušateljem čutiti; da izobraževalni duh, ki je lasten njihovemu področju, živi tudi v njih in da se, kadar prilika nanese, dotaknejo i tistih točk, kjer se stroga zakonitost te ali one vede stika z organično rastjo in totalnostjo človeške duše, ki bi se naj oblikovala. Tudi univerzitetni učitelj ima izobraževalno nalogo« (str. 26).

In tako je torej delokrog univerze, vsaj z ozirom na filozofsko fakulteto, ki pa tvori lahko bi rekli da hrbtnico univerze, danes vsaj — sporno vprašanje.

Tekom 19. stoletja so se univerze po evropskih državah začele »nacionalizirati«, to se pravi, da so univerzitetni profesorji začeli posamič predavati o tem ali onem poglavju iz svoje stroke pred širšim občinstvom. Tozadevno pobudo pa je dala Anglija, odkoder je pokret tudi dobil svoje ime »university extension« (raztegnitev univerze). Osobito v bivši Avstriji se je pod imenom »ljudske univerze« izvršilo lepo število predavanj, večinoma pred občinstvom iz meščanskih krogov; nekaj profesorjev zagrebške univerze n. pr. je predavalo v Ljubljani in Gorici.

»Vodilna ideja, iz katere se je rodila zamisel »ljudske univerze«, pa ni bila nemara ta, znanstvo »popularizirati« (= dovesti za nekakim fantomom ter ljudem podajati bolj ali manj razredčeno limonado namesto pristnega in krepkega napoja resnice); ves ta pokret je marveč zrastel iz težnje, med širje plasti naroda zanašati — iz o b r a z b o, ki nikakor ni istovetna z nabranim znanjem, ampak je duhovno, to je tako o b l i k o v a n j e človeka, da bo ob tem oblikovanju »organsko zrastel v notranjo in vnanjo kulturo svoje dobe in svojega naroda«. Idejni oče »ljudske univerze« je namreč bil socialni faktor, to je socialni način mišljenja in čutenja, ki postaja čedaljebolj izrazit znak naše dobe. Na Angleškem je že Tomaž Carlyle (1795—1881) opozarjal na to, da je prag, ki vodi do gospodarske in družabne obnove — izobrazba, da je socialno vprašanje obenem vprašanje izobrazbe in sicer ne samo izobrazbe onih »zgoraj«, temveč tudi izobrazbe tistih, ki so »spodaj«, to je pred vsem drugim izobrazbe delavskih slojev.

Ali so »ljudske univerze«, to je korporacije univerzitetnih predavateljev dosegle visoki cilj, zaradi katerega so bile poklicane v življenje? No, najboljši odgovor na to vprašanje bi utegnila biti konstatacija, da jih v tej obliki danes po drugih državah sploh ni več ali pa so le bolj na — papirju. Pobral jih je »preabstraktni«, to je čisto znanstveni način predavanj. A tisto, kar vsaj pri nas Slovencih danes nastopa pod firmo »ljudske univerze«, ne opravičuje s svojim početjem nobene izmed obeh besed »ljudska univerza«.

Š tem pa lepa misel ljudskega izobraževanja nikakor ni bila položena v grob pozabe, marveč prav sedaj živahno išče novih uspešnejših poti do vzvišenega cilja, pred vsem po preizkušenem vzorcu d a n s k e »ljudske visoke šole« (Volkshochschule), ki je s svojimi uspehi naravnost sijajno izkazala svoj raison d' être. Na I. pedagoškem kongresu v Monakovem (28.—30. avg. 1924) je W. Bohl, ravnatelj ljudske visoke šole v Monakovem, z jako lepim referatom očrtal cilje in pota za »izobraževanje odraslih«. A ves prehod iz stadija »ljudske univerze« v stadij »ljudske visoke šole« v Avstriji, Švici, nordijskih državah, Angliji, Franciji, Italiji,

Rusiji pregledno prikazuje Wieserjeva obširna knjiga »Soziologie des Volksbildungswesens« (1921), str. 441—547.

Znamenja govore, da bi socialni in etični prerod sedanjega hudo bolnega življenja res utegnil do precejšnje mere biti dosegljiv s pomočjo »ljudske visoke šole«. Vse pa zavisi od tega, da jo prav pojmuemo. Prav pojmovana naloga ljudske visoke šole je ta, da se mladini v pošolski dobi in pa odraslim obojega spola na znanstven, a vendar razumljiv način govori in daje prilika za razgovor o visokih vprašanih, ki se tičejo življenja in ki stopajo pred vsakogar — ne toliko z ozirom na poklic, ki ga ta ali oni izvršuje, ampak v prvi vrsti v kolikor je človek, oziroma sočlovek, državljan, Slovenec, svetovljan.

Tudi ljudska visoka šola ne more izhajati brez znanstva. Samo da to izobraževališče ne podajaj teoretskega znanja, to je suhih znanstvenih resnic s tega ali onega področja, in tudi ne poklicnega, to je takega znanja, ki bi se dalo čim izdatneje v poklicu praktično porabiti; tako znanje gojiti je naloga strokovnih ali ljudske in meščanske šole ali pa v ta namen prirejenih »tečajev« (kurzov). Na ljudski visoki šoli se znanstvo spajaj z vsem položajem tistega človeka, ki pohaja to šolo! Namen ljudske visoke šole ni, iz kmeta, malega obrtnika, industrijskega delavca... napraviti inteligenta v današnjem smislu besede; prej bi nje namen utegnil biti ta, da današnjega »intelektualca« — počloveči. Ljudska visoka šola namreč naj v življenje kmeta, malega obrtnika, industrijskega delavca... zanese nekaj takega, kar jim njihovega poklica ne bo priskutilo in osovražilo, kar se tako rado pripeti današnjemu načinu izobraževanja, temveč kar jim ga bo pomagalo vzljubiti ter jim ga pokaže v lepši, to je v plemeniti luči duha. Prepričevalnih misli v tej smeri je nedavno izrazil Ragaz v svoji knjigi »Die pädagogische Revolution« (1920).

Zato pa bi ljudska visoka šola imela biti v istini ljudsko, to je tako izobraževališče, ki ne podčrtava tega, kar ljudi medsebojno loči, marveč to, kar imajo vse plasti naroda, vzlic različnemu mišljenju in hotenju — skupnega. A v ta namen si to izobraževališče prizadevaj, da vsi taki, ki v njem iščejo izobrazbe, najdejo v prvi vrsti odgovora na ta-le velika vprašanja, ki jih stavi življenje: Kaj je tisto, kar me veže s krajem, v katerem živim? Kaj je tisto, kar me veže z mojim delom? Kaj je tisto, kar me veže s sodelavcem, s občanom, s sorojakom, s državljanom, s sočlovekom? Kaj je tisto, kar me veže z duhovnim svetom kakor je: znanstvo, umetnost, pravičnost, modrost, religioznost? Kaj je tisto, kar veže preteklost vsega naroda, brez ozira na poklic in stan in sloj, s sedanjostjo in z bodočnostjo?

A z metodičnega vidika bodi omenjeno, da pri obravnavanju vprašanj, ki se tičejo tako osebnih viter našega bitja in žitja, igra veliko vlogo in je tudi vir privlačnosti — neposredni stik, katerega ustvari

čar žive besede med dušo p o s l u š a l c a in zlasti še priložnost za medsebojni sorazgovor, oziroma ugovor.

S takim duhom prešinjena ljudska visoka šola bi bila najbolj poklicano izobraževališče za v s e p l a s t i našega naroda, osobito za d e l a v c a , ki je ob modernem načinu industrijskega dela postal stroj, moral postati stroj, ker je to delo čestokrat takšno, da ga ne izvršuje človek, to je cel človek, temveč — samo njegova roka ali noga. In z ozirom na delavca se izobraževalni problem glasi: na kak način bi kdo, ki je v izvrševanju svojega poklica le kolesce, izven poklica lahko bil obenem človek?

Celoten problem »ljudske univerze«, katera se nam obeta, pa bi po vsem tem bil zgoščen v vprašanje: Ali je matica univerza s svojo sedanjo miselnostjo (znanstvo in nič ko znanstvo!) v stanu, si osvojiti miselnost ljudske visoke šole (izobraževanje človeka nad vse!) ali ne?

Dr. Jos. Jeraj:

Vprašanje moderne stanovske kulture.

Največja napaka modernega človeka, kakršen se je razvil pod uplivom prosvitljene dobe, modernega liberalizma in materializma, je, da je življenje človeško promatral shematično in mislil, da se življenje dá narediti, voditi kakor kak mehanizem. V svoji zaslepljenosti si je stvoril posebno kulturno teorijo in načrt, po katerem naj bi se vse veselstvo razvijalo in mehanično težilo k najvišji popolnosti. Kot nenasitni Faust je moderni človek študiral zakone narave in čakal trenutka, ko bo kot Bog mogel življenje ustvarjati in uničevati. Le ta vera v moč razuma in mehaničnih človeških moči ga je zapeljala, da ni upošteval, da je življenje org a n i č n a r a s t , ki ima samonikle, iracionalne zakone, ki se jim ne moremo približati z razumom. Shematični razum je le del človeške duše, ki ima v sebi še mnogo globlje iracionalne vrednote. V tej svoji zmoti je sovražil vse, kar se ni dalo utesniti v zakone razuma. Poplitvil je vrednost družine, naroda, stanov, ki so org a n i č n e t v o r b e , in mislil, da se jih da konstruirati in razdejeti kakor stroje. Ni imel nobenega smisla več za njihovo samoniklo org a n i č n o življenje, tako se je življenje na celi črti mehaniziralo, razkrojilo v atome, ki jih ni na znotraj nič drugega skupaj držalo, kakor interes in skupni dobiček. Družina ni bila več iracionalna božja institucija, temveč racionalna zveza moža in žene za dobiček, narod zveza isti dobiček iščočih ljudi, stanovi tudi niso nič drugega kakor skupine ljudi, ki iščejo isti dobiček. Ta anatomizacija družbe je napravila življenje kaotično, ki se je v vsej svoji nagoti pokazalo v popolnem propadu modernih stanov. Danes nimamo stanov več, temveč le na življenje in smrt se medsebojno boreče razrede, divje iščoče v nenasitnem boju le lastno korist. Vse moderne države se nahajajo vsled skrajno napetih socialnih bojev v stalni krizi in na robu propada. Vpra-

šanje je postalo akutno, kako premagati sebičnost, ki razjeda zrevolucionirane razrede in jim zagotoviti mirni razvoj?

To se poskuša doseči v novodobni stanovski kulturi, ki naj bi prerodila sedanje človeštvo. Kaj je bistvo te novodobne stanovske kulture?

Bistvo je organsično promatranje življenja kakor družinskega tako tudi stanovskega. Družina ni interesna družba, temveč zveza ljubezni, medsebojnega požrtvovanja, Bog kliče človeka v zakon, da vztraja v njem tudi ko trpi. Tako tudi ni bistvo stanovske skupnosti skupni interes, temveč poklic Bogu, da skupno s svojimi stanovskimi tovariši kakor v družini v medsebojnem požrtvovanju in ljubezni deluje. Po stanu sodeluje v isti skupni narodni družini za njen blagor, zato mu je stan osebna usoda, нравna naloga, služba za narod. Narod mu ni objekt izkoriščanja, temveč družinska skupnost vseh stanov, da v bratski slogi in ob soudeležbi na isti usodi in življenske skupnosti zvestobe in ljubezni z njim in v njem živi višje nadindividualno življenje. Kakor se mož in žena v družinski skupnosti prerodita in drug drugega povzdigneta v višje življenje po očetovstvu in materinstvu, tako tudi stanovska solidarnost dviga posameznike v višje življenje, ker jim zbuja nov čut zvestega in požrtvovalnega delovanja za iste stanovske cilje. Kdor stanovsko promatra svoj poklic, ne dela radi koristi, temveč zato, da pokaže, da je vreden zaupanja, ki mu ga izkazujejo delodajalec in njegovi stanovski tovariši. Njemu njegov posel ni pridobitno sredstvo. Kdor dela samo radi pridobitka, dela le iz ljubezni do sebe, njegovo udejstvovanje mu je isti trgovski posel, nekaj stori le, ker pričakuje protiusluge in — dajatve. Kdor pa dela iz poklica, hoče osebno nekaj biti bližnjemu, zato mu je dober, zvest. Ima veselje s tem, če v bližnjem vzbudi življenje, da raste in se razvije. Biti hoče rodoviten za bližnjega, občekoristen. Deluje iz polne svoje duše, notranje potrebe, kakor solnce; kakor mož in žena, oče in mati je rodoviten in vzbuja povsod življenje, udejstvuje se v svojem stanu kakor junak, pesnik in umetnik, genij, apostol, ki ustvarjajo trajne življenske vrednote.

Delo iz pridobitnih ozirov in iz poklica ima tudi čisto drugačne učinke na občestveno življenje. Hlastanje po interesu in dobičku ovira občestveno skupnost, jo razkraja. Delavec, ki mu je lastni ali razredni dobiček glavno, vedno misli, da preveč stori, se odteguje delu, ako dobi dovolj blaga, gre v pokoj uživat. Izbira si vedno delo, ki najbolj »nese«, ne pa tisto, ki najbolj socialno koristi drugim. Kaj lahko pride v skušnjavo, da se uda špekulacijam, igram, samo da profitira. Izgovor ima vedno tudi za nečedno ravnanje, češ: »kšeft je kšeft«.

Kdor pa dela iz poklica, najbolj pospešuje občestveno skupnost. Nikdar si ne domišljuje, da je že dovolj storil, vedno bolj si prizadeva, da svoje najboljše moči izrabljuje v blagor bližnjemu. Poklicni etos ima tako najvišje družbotvorne sile v sebi, ker mu je poklic osebna zaupna služba v prid ljudstvu. Zaveda se, da svoja dela izvršuje za ljudi, njim hoče nekaj biti kot človek, v veri v bližnjega, v zaupanju,

v ljubeznipolni pomoči. Ravno ta zavest skupnostne usode z bližnjim in medsebojne odvisnosti zveže najbolj medsebojno posameznike v stanu, stanove v narodu.

Iz poklicnega etosa se razvija poklicno veselje, stanovska zavest, prepričanje o dostojanstvu svojega poklica in njegovem pomenu za skupno narodno življenje, nadalje smisel za skupnost z drugimi stanovi v isti narodni družini. Ta novi smisel narodne skupnosti usposobi stanove, da medsebojno premagajo na znotraj nasprotnih stanovske interese. V takem duševnem razpoloženju se namreč stanovski boji ne vršijo v znamenju krutega in neizprosne razrednega boja, temveč kakor med ljudmi, ki se v dnu svoje duše zavedajo, **da so člani iste ljudske in človeške družine, ki so po naravi drug na drugega navezani** in drug od drugega odvisni.

Vse te organične sile, ki rastejo iz poklica in stanovske zavesti, so danes pod neizmernim pritiskom moderne razredne zavesti skoro ugasnile. Na celi črti je zmagal sebičen, preudarno iščoči racionalizem; v takem ozračju pa ne morejo rasti stanovi, ki svoje življenje črpajo iz iracionalnih pravil človeške duše. Stanovi se ne naredijo, temveč rastejo, kakor rastline na polju, ko jih obseva božje solnce ljubezni. Danes pa je ravno to solnce ljubezni zatonilo, zato nimamo več stanov, temveč prepirajoče se razrede. Treba bo zato iz temelja preurediti današnjo moderno miselnost, ako bomo hoteli ustvariti moderno stanovsko kulturo.

Najprvo bomo morali premagati materializem in sebičnost. Otresti se bomo morali predsodka Darwinove teorije, kakor da je sila in brezmejno zastopanje individualnega interesa glavno počelo življenja. Ako bomo sebičnost premagali v sebi, bomo odprli v svojih dušah vrele skrutih, do sedaj nepoznanih duševnih sil, ki s tajnimi silami vežejo posamezne individue v nadindividualna občestva družine, stanov in naroda. V solncu medsebojne ljubezni in medsebojne spoštljivosti kot članov iste človeške družine otrok božjih na zemlji bodo iz novodobnih razredov zrastle samonikle kulture novih stanov. Treba za nje samo njivo pripraviti, zorati, pognojiti **v novi občestveni miselnosti**. Saj kali so že po naravi dane v sedanjih stanovskih kulturah, ki kljub vsej razredni napetosti v semenu vendar kalijo. Kmet ima še vedno navzlic vsemu modernemu mamonizmu in utilitarizmu na svojem kmečkem domu, v soseščini, starih stanovskih izročilih, svojih samoniklih običajih in močni veri bogat material za zgradbo novodobne kmečke stanovske kulture. V rokodelskem stanu še vedno tlijo ostanki stanovske zavesti starega rokodelstva, so sicer pod vplivom modernega industrializma zelo obledeli, a vedno bo še možno na podlagi njih vzbuditi v rokodelstvu nove životvorne sile rokodelske kulture. Celó v delavskem stanu imamo kali za stanovsko delavsko kulturo kljub temu, da je ta stan najmlajši in se mora boriti ob velikanskih socialnih revolucijah za nov svoj delavski etos, ki naj mu pomaga k ustvarjanju in udelež-

stvovanju nove stanovske kulture. Stanovska kultura raste, mora rasti, ker ko bi propadla za vedno, bi moral poprej propasti na svetu dostojanstveni človek, ki je ustvarjen po božji podobi. Potreba je samo, da država s svojim mehaničnim centralističnim aparatom ne duši in ne ovira tega življenja, ki na vseh koncih in krajih poganja iz ljudske duše. Rastline svobodno obračajo svoje popke proti solncu, da jih odpira in požlahtni, tako morajo tudi stanovi le svobodno, neovirani rasti iz občestvenega življenja in svojevrstnega gospodarskega položaja od spodaj navzgor.

Dr. A. Gosar:

Sistem sociologije.

V »Uvodu« v »Socialno ekonomijo« sem kratko napovedal svoj »Sistem sociologije«. Kritika (cfr. zlasti M. Mirkovič, Jugoslavenska njiva 1925, knj. II., štev. 7., in dr. A. Ušeničnik, Čas 1925/26, štev. 1.—2.) je kajpada pogrešala podrobnejših navedb o tem, kako je ta sistem zamišljen, ker drugače ni mogla izreči končne sodbe o Soc. ekonomiji. Deloma zato, predvsem pa zaradi tega, ker se mi zdi že iz razlogov ekonomije dela potrebno, da izročim svoj načrt kritiki še pred podrobno izdelavo, ga v naslednjem kratko objavljam.

Celotni »Sistem sociologije« (v širšem zmislu), ali tudi »Sistem socialnih ved« si zamišljam v štirih delih.

Prvi del tvori »Splošna sociologija«, t. j. nauk o družabnem sožitju ljudi samem na sebi. Z drugimi besedami se to pravi, da gre tu za popolnoma splošen nauk o oblikah in zakonitostih družabnega sožitja ljudi brez ozira na najrazličnejše notranje in zunanje, n. pr. rasne, klimatične, kulturne, ekonomske i. dr. okoliščine, ki mu določajo v različnih primerih različno obliko in različen potek.

Drugi del sistema sociologije obsega vrsto »socialnih ved v ožjem zmislu«. Tako namreč imenujem znanosti o najrazličnejših specifično socialnih pojavih, ki oz. kolikor izvirajo iz družabnega sožitja ljudi v obče (t. j. brez ozira na najrazličnejše njegove posebnosti). Tak pojav je najprej človek sam; za tem pa spadajo v to vrsto: jezik, religija, etika, pravo, umetnost, literatura, znanost, sploh kultura, dalje zlasti številni medgospodarski pojavi, kakor so ponudba, povpraševanje, cena, sploh ves tako zvani menjalni mehanizem itd. (Kolikor izhajajo ti pojavi iz čisto individualnega izvora, seveda tudi nauk o njih ne spada — vsaj strogo ne — v okvir sociologije.) Socialne vede v ožjem zmislu so torej: 1. Socialna antropologija (med drugim n. pr. zlasti nauk o podedovanju fizičnih in psihičnih lastnosti). 2. Socialna kultura (natančno »Nauk o socialni kulturi«), obsegajoča znanosti o vseh panogah socialne kulture, torej del jezikoslovja (nauk o socialnem izvoru jezikov), dalje nauk o religijah, etiki, pravu, umetnosti, literaturi, znanostih itd. kot produktu družabnega sožitja ljudi. 3. Socialna ekonomija (nauk o medgospodarskih pojavih, predvsem o menjalnem mehanizmu). Končno pa smemo prišteti semkaj »Socialno statistiko«, ki nam na poseben način predočuje najrazličnejše, ne samo očitno socialne, marveč tudi, vsaj navidezno, povsem individualne pojave (n. pr. samomori), ki pa imajo, zlasti če se dogajajo v večjem številu, izvesten pomen za spoznavanje družabnega sožitja ljudi, njegovih oblik in njegovega poteka. V tem pogledu se socialna statistika kot pomožna veda močno približuje socialni zgodovini, ki pa kot celota ne spada več v sistem sociologije, marveč je znanost zase. Pač pa moramo v poedinah poglavjih sistema obravnavati poedine odlomke

socialne zgodovine, seveda le kolikor imajo pomen za poznavanje socialnega življenja, bodisi v celoti, bodisi posameznih njegovih panog.

Tretji del sistema sociologije obsega dve skupini »posebnih sociologij«, ki razpravljajo o odvisnosti družabnega sožitja ljudi, njegovih oblik in njegovega poteka od najrazličnejših socialnih, pa tudi nesocialnih pojavov na eni ter obratno na drugi strani o vplivu družabnega sožitja ljudi na njihovo individualno kakor tudi družabno, kulturno in gospodarsko življenje ter končno na zunanji svet.

Prva skupina posebnih sociologij obsega: 1. Antroposociologijo, t. j. nauk o odvisnosti družabnega sožitja ljudi od najrazličnejših njihovih fizičnih in psihičnih (n. pr. rasnih) posebnosti. 2. Geosociologijo ali nauk o tem, kako zavisita način in oblika družabnega sožitja ljudi od najrazličnejših geografskih, klimatičnih itd. okolnosti. 3. Kulturno sociologijo, t. j. nauk o odvisnosti družabnega sožitja ljudi od najrazličnejših splošnih ali tudi posebnih kulturnih pojavov. 4. Ekonomsko sociologijo, ki razpravlja o odvisnosti družabnega sožitja ljudi od ekonomskih pojavov.

Druga skupina posebnih sociologij pa obsega: 1. Sociologijo človeka, to je nauk o vplivu družabnega sožitja in najrazličnejših njegovih pojavov na ljudi. 2. Sociologijo kulture, podobno kot spread nauk o vplivu družbe, zlasti njene organizacije in še prav posebe njenih ekonomskih prilik na duhovno, kakor tudi materialno kulturo. (Semkaj spada tudi nauk o medsebojnem vplivu različnih kulturnih panog, n. pr. religije na umetnost in narobe, kajpada le, kolikor je to v zvezi z družabnim sožitjem ljudi, njegovo obliko in njegovim potekom.) 3. Sociologijo ekonomije ali nauk o vplivu družbe in zlasti tudi njenih kulturnih prilik na pojave ekonomskega življenja. (Med sociologijo človeka in sociologijo kulture bi na prvi pogled morali po analogiji prve skupine uvrstiti še »sociologijo zemlje«. V resnici pa je ta obsežna že v sociologiji materialne kulture.)

Tako sistematično izvedeni analizi družabnega sožitja ljudi in najrazličnejših njegovih pojavov šele sledi v četrtem delu sistema »Socialna politika«. To je nauk o smotrenem delovanju za določeno ureditev družabnega sožitja ljudi v celoti, bodisi le poedinih njegovih panog. (O smotru tega urejanja samem ne govorim, ker to ne spada v sociologijo, marveč le v praktično [življenjsko] filozofijo.¹) Socialno politiko delim zopet na pet delov: 1. Splošna (socialna) politika, to je nauk o idejah in delovanju za splošno smotreno organizacijo družabnega sožitja ljudi (n. pr. nacionalizem, imperializem, demokracija, avtonomizem itd.). Ta nauk bi lahko imenovali tudi »Politiko« v ožjem zmislu. 2. Populacijska politika ali nauk o smotrenem vplivanju na razvoj prebivalstva (n. pr. higijena, kolonizacija, izseljevanje itd.). 3. Kulturna politika ali nauk o smotrenem vplivanju na razvoj duhovne in materialne kulture. 4. Ekonomska politika ali nauk o smotrenem uravnavanju gospodarskega življenja in 5. Socialna politika v ožjem zmislu ali nauk o družabnem skrbstvu za socialno zapostavljene sloje, stanove, družabne skupine in vobče ljudi, ki si sami ne znajo ali ne morejo pomagati.

Ako si torej ves sistem sociologije, kakor sem ga tu razvil, pregledno predočimo, dobimo sledeči razpored:

¹ Ali naj tudi še to smatramo kot znanost, ali ne, se mi ne zdi bistveno. V socialni ekonomiji sem se, imajoč pred očmi strogo znanstvenost, postavil na odklonilno stališče. Nimam pa nič proti temu, ako smatramo z Ušeničnikom tudi nauk o tem za znanost. Samo, da razlike, ki obstoja med strogo znanostjo in pa med takim umovanjem, kljub temu ne smemo prezreti. Toda o tem ob drugi priliki.

I. Splošna sociologija.

II. Socialne vede v ožjem zmislu:

1. Socialna antropologija. — 2. Socialna kultura. — 3. Socialna ekonomija. — 4. Socialna statistika.

III. Posebne sociologije:

A. 1. Geosociologija. — 2. Antroposociologija. — 3. Kulturna sociologija. — 4. Ekonomska sociologija.

B. 1. Sociologija človeka. — 2. Sociologija kulture. — 3. Sociologija ekonomije.

IV. Socialna politika:

1. Splošna (socialna) politika. — 2. Populacijska politika. — 3. Kulturna politika. — 4. Ekonomska politika. — 5. Socialna politika v ožjem zmislu.

Na prvi pogled se utegne zdeti, da je ta cepitev socialnih ved pretirana in praktično neizvedljiva. Iстина je tudi, da srečujemo tu vse polno obmejnih vprašanj, ki segajo hkrati na več področij. Toda ta vsestranska medsebojna prepletanost pojavov družabnega sožitja ljudi nas ne sme motiti, da ne bi v vsakem primeru strogo razlikovali vidikov, po katerih je gornji sistem zgrajen. To ni le možno, marveč je tudi nujno potrebno.

Prav posebno pa je važno, da strogo razločimo golo razlago tega, kar je, od razmotrivanja o tem, kar naj bi bilo. Brez tega je sploh nemogoče, da bi kdaj vsaj približno pravilno spoznali sile in zakone družabnega sožitja ljudi. Nasprotno, kaos nebrotnih »socialnih« znanosti in posebnih »sociologij«, ki vedno znova nastajajo, bo vedno večji in nepreglednejši. Tega nas more obvarovati edinole strogo znanstven sistem sociologije, ki bo pregledno razjasnil tok družabnega življenja in njegovih pojavov tak kot v resnici je. Sele za tem bo mogoče konkretno razmotrivati o tem, kako naj bi se človeška družba uredila.

Tega se pri nas mnogi še danes ne zavedajo. Tako trdi n. pr. dr. Jeraj v kritiki moje »Socialne ekonomije« v zadnji Soc. Misli, da je pomanjkljivo, ako se »v človeku, v katerem naj (!) prednjačita eminentno duševni sili razuma in volje... tako postavlja v ospredje psihično ugodje in neugodje« (kakor sem to storil jaz). V resnici pa je s tem samo pokazal, da je pač lahko dober moralist, ni pa iz cele moje knjige razbral niti tega, da skušam samo razložiti, kako ljudje gospodarijo in kakšne so gospodarske posledice njihovega ravnanja, ne razlagam pa n. pr. kako dajejo miloščino ali kako vobče dobrote izkazujejo, še manj pa govorim o tem, kako bi prav za prav morali vse to delati. Isto potrjuje še cela vrsta stavkov iz njegove kritike, kakor n. pr. ta, da je »s samimi psihičnimi čuvstvi ugodja ali neugodja... absolutno nemogoče moderno gospodarstvo izčistiti in orientirati po pravih (!) vidikih«, ali pa, da »pri delu ni težišče v čuvstvu ugodja in neugodja, temveč v npravnem namenu« (!) in da »vsako pravo delo mora (!) biti družabno koristno« itd. Kakor da bi jaz kdaj vsemu temu ugovarjal! Toda mešati razlago tega, kar je, pa bodisi dobro ali slabo, z različnimi izpolnjenimi ali neizpolnjenimi željami, pomeni smrt prave znanosti. Če pravi dr. Jeraj, da je »temeljni nedostatek (moje) knjige... da preveč loči gospodarskega človeka od etičnega«, tedaj pravim jaz, da je baš ta ločitev (namreč v zmislu, da ne mešam tega, kar ljudje delajo, s tem, kako naj bi ravnali), ki daje morda knjigi nekaj vrednosti. Dokler ne bo dr. Jeraj tega ločil, toliko časa mu bo vsaka knjiga mojega sistema sociologije od prve do zadnje, kolikor jih bo morda kdaj izšlo, ostala zapečateni s sedmimi pečati, kakor mu je ostala ta, in k vsem bo lahko, ne da bi jih prečital, napisal enako načelno odklonilno sodbo, kakor jo je pri sedanji. Toda to le mimogrede.

Delovni program, ki je obsežen v gornjem sistemu, je kajpak tako obsežen, da ga en sam človek pač ne bi zmožl. Pa tudi sicer bi se protivilo ekonomiji dela, če bi eden in isti človek trošil svoje moči na tako različnih področjih. Zato sem se zaenkrat omejil, kakor je že v »Uvodu« v Socialno ekonomijo omenjeno, samo na »Splošno sociologijo«, »Socialno ekonomijo« in »Socialno politiko«. K temu bi eventualno pritegnil le še »Socialno statistiko« ter »Ekonomska sociologijo« in pa »Sociologijo ekonomije«. Za ostale zvezke pa bom moral, če bi se mi kdaj nudila prilika za izdajo, iskati primernih sodelavcev.

P R E G L E D.

Politični pregled.

O svetovni politiki 1925. Preteklo leto je postavilo mejnik v razvoju svetovne politike povojne dobe. Težke gospodarske razmere v razdrapani Evropi so prisilile premagane in zmagovite države, da so končno likvidirale mirovno sovražno stanje, ki je nastalo po sklenjenih mirovni pogodbah kot ostank sovražstva iz svetovne vojne in je tlelo kot iskra pod pepelom. Narodi se niso bili pomirili, v njih je živelo prepričanje, da se bo vnela nova krvava borba, ko si premaganci opomorejo. Lokarnska pogodba je duhovno močno pomirila in prinesla mirovno jamstvo — kolikor je o zajamčenem miru sploh mogoče govoriti, dokler so države obožene — in to v tistem delu Evrope, kjer se je bilo vojne revanže najbolj bati. Konference v Locarnu so se udeležili zastopniki Anglije, Francoske, Belgije, Nemčije, Italije, Češkoslovaške in Poljske. Konferenca je trajala od 5. do 16. oktobra. Sprejete so bile pogodbe: Pogodba med Nemčijo, Francosko, Anglijo, Belgijo in Italijo, pogodba o razsodišču med Belgijo in Nemčijo, pogodba o razsodišču med Nemčijo in Francijo, pogodba o razsodišču med Nemčijo in Poljsko in pogodba o razsodišču med Nemčijo in Češko. Te pogodbe so bile v Locarnu sklenjene, slovesno pa podpisane v Londonu 1. decembra. S temi pogodbami je Nemčija brez vsakega pridržka priznala kot definitivne sedanje meje med Nemčijo, Francosko in Belgijo, kakor so bile določene v verzajski mirovni pogodbi, vsa sporna vprašanja pa, ki izvirajo iz različnega tolmačenja verzajske mirovne pogodbe, se bodo poslej reševala pred posebnimi razsodišči. Anglija in Italija pa jamčita za izvršitev pogodbe. Pogodba stopi v veljavo po vstopu Nemčije v Društvo narodov. Med Nemčijo na eni in Češkoslovaško in Poljsko na drugi strani niso bile sklenjene varnostne pogodbe za ohranitev sedanjih mej, iz česar sledi, da upa Nemčija na vzhodu na mejne korekture in se jim ne odpoveduje, vendar se je odrekla vojnemu upom in se zavezala v pogodbi, da bo sporna vprašanja med njo in Češko ter Poljsko reševalo kot razsodišče Društvo narodov. Pa tudi renška pogodba jamči posredno za varstvo vzhodnih mej, ker določa, da druge pogodbe, n. pr. med Francijo in Češko ostanejo neizpremenjene.

Z locarnsko pogodbo pa ni podano samo dosedaj najboljše jamstvo za svetovni mir, marveč ji bodo sledile še druge spremembe, važne za bodoče odnose med državami in narodi. Združene države Severne Amerike nimajo več pravega razloga, da bi se odtegovale Društvo narodov, ko bo vstopila Nemčija. Z vstopom Nemčije in Amerike bo

Društvo narodov ogromno pridobilo na svojem pomenu, ker se ne bo moglo več očitati, da evropske velesile-zmagovalke same vodijo Društvo narodov in ščitijo samo svoje interese. Vprašanje narodnih manjšin, ki je tako važno in pereče za slovenski narod z ozirom na primorske in koroške Slovence, bo dobilo nove pobude od Nemčije, ki se bo za pravice nemških sorojakov v drugih državah brez dvoma z vso silo zavzela. Italija je bila menda edina država, ki ni kazala izprva posebne volje za locarnsko konferenco, pozneje je pa le ugriznila v kislno jabolko, da ne bi se akt končnega sporazuma med Francosko in Nemčijo, ki sta tvorili jedro spora, izvršil brez nje.

Locarnska konferenca ima pa še drugo ozadje, ki je manj svetlo, zaenkrat še zabrisano. Poznamo pač vsebino pisanih in objavljenih pogodb, ne pa morebitnih obljub in razgovorov, o katerih se niso delali zapisniki. Jasno je, da je Francija z locarnskimi pogodbami zelo razbremenjena in so vsled tega njeni interesi na moči in zanesljivosti male antante znatno zmanjšani. Ni dvoma, da bo skušala i v bodoče ohraniti svoj vpliv na prijateljske, zavezniške države na vzhodu, zlasti na Balkanu, toda njeno pripravljenost v zaščito teh držav bo diktirala zavest, da so ji te države v bodoče manj potrebne kakor dosedaj.

Časopisje je poročalo, da so se v Locarnu in tudi drugod vršili razgovori med Italijo, Francosko in Češkoslovaško za varstvo mej med Italijo in Avstrijo ter Jugoslavijo. Oficielnega potrdila o tem razgovoru ni bilo in tudi naš zunanji minister dr. Ninčič na tozadevno vprašanje narodnega posl. dr. Hohnjeca v narodni skupščini ni mogel ali pa ni hotel nič povedati. Da je vsebina teh razgovorov ostala tajna, bo tičal vzrok pač v vprašanju Avstrije, glede katere ni nič znanega, ali se je v Locarnu tajno razgovarjalo tudi o njeni prikloplitvi k Nemčiji ali ne. Tu je pač naša država zelo interesirana in zato je molk o tej stvari za nas mučen, ko vemo, da se Avstrija na priklopitev tajno, pa prav resno pripravlja in mislijo avstrijski optimisti, da se bo že v bližnjem času izvršila.

Vsled locarnske pogodbe so se zmanjšali tudi upi boljševiske Rusije, da bo ustvarila v Evropi proti Francoski in Angliji protitež z novo zvezo, ki bi ji pripadala Nemčija in eventuelno tudi Italija. Rusija pa upa v nadomestilo te zveze na vzhodno zvezo z državami muslimanske konfesije in bo skušala v ta koncern pritegniti tudi balkanske države.

Turčija in narodi muslimanske vere se dvigajo k novemu življenju in državnemu letu. Preperela Turčija se je po svetovni

vojni, zrevolucionirana po nacionalistih z evropsko izobrazbo, dvignila k novi moči, ki se uspešno upira velesilam-zmagovalkam, podpira pri tem plemena, ki so se dvignila proti francoskemu in se bodo dvignila proti angleškemu gospostvu oziroma nadvladi in pričakuje hkrati od njih opore za uspešnost svoje politike. Tako je Društvo narodov rešilo spor zaradi Mosula v korist Anglije, toda Turčija te rešitve kratkomalo ne priznava in se mora Anglija z njo nanovo pogajati. Vojne v Siriji bi bilo že zdavnaj konec, če ne bi vstahi videli v ozadju Turčije. Kakor je zrasla in se ojačila po svetovni vojni nacionalna samozavest Druzov in Abdel-Krimovih Marokancev, da se za ceno v potokih prelite krvi, do uničenja borijo za svojo neodvisnost in se dviga tudi korumpirana Perzija k svoji obnovi, ki jo vodi po vzorcu Kemal paše diktator Riza Kan, tako se je pojavila tudi na Kitajskem kljub neprestanim notranjim državljanskim vojnem, ki jih vodijo med sabo posamezni kitajski generali, nacionalna akcija za osamosvojenje kitajskega naroda proti tujcem. Vodijo jo mladi kitajski nacionalisti, ki so se izobrazili na evropskih univerzah.

V zročni zvezi z ojačenim povojnim nacionalizmom je fašizem, ki se je pojavil v vseh evropskih državah, ni se pa povsod razvijal po enakih oblikah. Na Španskem se je takoj v svojem početku pojavil v obliki vojaške diktature, v Italiji pa se je razvil v dejansko diktaturo Mussolinijevo. Tudi bolgarska Cankova vlada je bila izraz fašistske ideje, čeravno je imela bolj strankarsko obliko; drugod se pojavlja fašizem brez prvotne strankarske oblike, dokler sam ne dobi obeležja stranke. Povsod drugod fašizem ni uspel, ako je prešel v akcijo, kakor Ludendorff-Hittlerjeva akcija na Bavarskem. Kjer pa ni stopil v akcijo, se je ohranil, zdi se celo, da raste na Francoskem in v Angliji.

Fašizem je našel pogoje za svoj postanek in dosedanje uspehe v glavnem v teh-le dejstvih: Povojne gospodarske razmere so narode vznevoljile in v mnogih rodile prepričanje, da so demokratične vlade in ljudski parlamenti nesposobni, da jih ozdravijo. Mnogo se je pisalo in se še piše o krizi demokracije. Svojo aktivno moč pa je dobil fašizem kot odpor proti pojavu boljševizma. Čim bolj se kje širi boljševizem, tem močnejši postaja fašizem, oba pa temeljita na istem etičnem ali bolje rečeno neetičnem načelu, dasi sta si antipoda, to je na načelu nasilja. Oba sta smrtna sovražnika demokracije. Toda kjer je prava demokracija močnejša in čistejša, tam tudi fašizem ne uspeva. Intelektualci, zastopniki demokracije, naglašajo, da neuspehu demokracije ni kriva demokracija sama, marveč dejstvo, da ni popolna ali pa izkvarjena in se pod njenim imenom skriva potvara demokracije. To vprašanje, ki je v preteklem letu zajemalo sociologe in politične znanstvenike, utegne

to leto stopiti v ospredje teoretičnega razmišljanja in politične aktivnosti. F. S.

Katoliško pojmovanje države. V zbirki »Schriften zur deutschen Politik« je izšla v založništvu Herder, Freiburg in Breisgau, izpod peresa vseučiliškega prof. Steffera knjiga: »Die Staatsauffassung der Moderne«, ki je vredna, da jo omenimo v naši reviji. — Pisatelj poda na kratko pregled, kako je pojmovala državo renesansa, reformacija, humanizem in doba prosvitljenosti. Več se pomudi pri Kantu in Fichteju, pri novem humanizmu, klasicizmu in romantiki. Obdela dalje historično, naturalistično, teokratsko šolo ter potem preide na Hegela, na liberalne in socialistične teorije o državi. — Za nas je zlasti zanimiv oddelek: Katoliška teorija o državi. Pisatelj poudari te-le misli: Osnovna načela in bistvene poteze pojma države so na katoliški strani v vseh časih iste, četudi zahtevajo spremenjene časovne razmere različno praktično uporabo. Temeljne misli sta podala že sv. Avguštin in sv. Tomaž. — Človek je ustvarjen za družbo. Odtod družina in odtod tudi država, ki ni samovoljno človeško delo, ampak nujno izvira iz človeške narave. »Bistvo države poteka iz stvariteljne volje božje, ki jo je hotela kot najvišjo naravno obliko družbe.« S tem seveda ni še predpisana oblika države in je možno, da zavzame avtoriteta države obliko monarhije ali republike. — Namen države se da opisati s tem, da naj je država »kulturna« ne samo »pravna«. — Državna moč je omejena od treh strani. Prvič nasproti naravnim zakonom in nasproti Božu. Vsako dejanje državne, ki je proti smernicam, ki jih je začrta la narava, je nemoralno. Ravno tako ne sme država storiti ničesar, kar bi bilo proti direktni volji božji, kakor se to izraža v razodetju in Cerkvi. Drugo omejitev državne moči narekuje spoštovanje posameznikove osebnosti. Kjer more ta dosežati namen življenja sama, ne da bi kršila pravice drugih, ne sme država posegati vmes. Tretja omejitev je dana po drugih državah, katerih pravice je treba upoštevati. — Tako oriše pisatelj osnovne misli katoliškega pojmovanja o državi. Ne pozabi tudi misli zveze narodov, ki naj bi družila že po srednjeveški zamisli vse krščanske narode v eno celoto.

Knjiga na 167 straneh poda toliko misli, ki so danes aktualne, da naj bi jo pregledal vsak, kdor se bavi z državnimi problemi. F. G.

Literatura. Pred kratkim je izšla naslednja knjiga:

Das Heidelberger Programm. Grundsätze und Forderungen der Sozialdemokratie. Verlag J. H. W. Dietz Nachf. Berlin. Strani 72, cena M 1-50. — Novi program nemške socialne demokracije, o katerem smo poročali že v zadnji številki, je izšel pod zgorajšnjim naslovom tudi v posebni brošuri.

Kulturni pregled.

Slovenska Akademija znanosti. Tiho in skoro neopaženo pripravljajo najodličnejši slovenski znanstveniki že par let ustanovitev Akademije znanosti v Ljubljani, ki naj bi bila najvišja gojiteljica slovenskega znanstva. V zvezi z njeno ustanovitvijo je tudi znana akcija glede ljubljanskega Narodnega doma, v katerem bodo njeni bodoči prostori. Bajse se obrnejo merodajni činitelji že v kratkem na narod s posebnim manifestom, ki bo pozval tudi k zbiranju potrebne glavnice. Prepričani smo, da se ne bo ustrašil slovenski narod za to svojo (poleg univerze) najvišjo kulturno institucijo nobenih žrtev in da mu bodo v tem pogledu za zgled — Srbi.

Europäische Revue. Tudi danes, samo da sedaj v širšem smislu, so aktualne besede, ki jih je Fr. Prešeren zapisal malone pred 100 leti, da — »tajati led naš še le začne se, pomlad je drugod že.« In še več ko pomlad je sehdbod drugod po Evropi; marsikod stoje sredi poletja ali pa so celo že v jeseni, ako je nemara vendarle upravičen od Spenglerja prerokovani — »Untergang des Abendlandes«. In ker mi Jugoslovani šele začenjamo živeti v večjem stilu, zato nam življenska modrost veleva, da od časa do časa obrnimo uho stran od šundra domačih razmer in razmeric ter skušajmo dobiti stika z velikim življenjem, katero v orjaških ritmičnih polje »tam preko«, to je onstran naših domačih poljan.

Tako se mi n. pr. dozdeva, da bi trebalo pri nas čim več tenkosluhe pozornosti za to, kar pričenjajo odločilni, to je taki ljudje obojega spola, v katerih je vtelesena Evropa, »brez ozira na njihovo narodnost, stranko in svetovno naziranje« govoriti raztribuno z imenom »Europäische Revue«. Je to, kolikor je doslej pokazal, velikopotezno urejevan mesečnik, ki je začel aprila meseca 1925 v obsegu 5 tiskanih pol izhajati v založbi »Neuer Geist« v Leipzigu ter bi polagoma utegnil postati jako važen regulator medsebojnega življenja narodov v Evropi, za enkrat pa vsaj biti — verno zrcalo evropske istinitosti.

Operacijska baza te revije so prispevki o politiki, gospodarstvu, filozofiji, znanstvu, umetnosti. Iz obilice gradiva, ki ga dosedaj izkazuje ta rubrika, osobito sledeči zaslužijo posebne omembe: Francesco Nitti, O Zedinjenih državah Evrope; Rabindranath Tagore, Nova doba (Beseda Evropi); Julien Luchaire, Mednarodno sodelovanje v duhovnih stvarih; Hermann Keyserling, Plodovit pa jalov način diskusije; Georges Goyau, Versko vprašanje v Franciji; Thomas Mann, Priroda in narod; Guglielmo Ferrero, V smeri svetovne enote?; Ernst Schultze, Stoletje pisanokožcev; O. G. von Wesendonck, Islam pa nacionalizem.

Pač s finim taktom odkazuje uredništvo v slehernem snopiču nekaj prostora lepo-

slovni literaturi, kjer se neposredno razodeva duša narodov. Tukaj nastopajo s svojimi proizvodi Rilke, Pirandello, Gorkij... in julijska številka (4) prinaša v Eisnerjevem prevodu troje slovanskih narodnih pesmi (po eno rusko, srbsko in hrvatsko).

A naravnost strel v črno je v metodičnem oziru oddelek »Evropski razgovori« (Europ. Aussprachen), ki ga prvič srečavamo v 1. zv. II. polletja (oktoberska številka) in kjer se naj ta ali oni problem z različnih vidikov, to je od različnih interpretov vzame v pretres. Tako naj zlasti vpriču globljih vprašanj postane čim bolj očitno, da to niso več vprašanja, ki se tičejo le tega ali onega naroda, ampak da so to — evropska vprašanja. Početkom te serije se načenja razgovor o predmetu »Površje ali globina?«, ki se bo v prihodnjih snopičih pletel naprej in kjer se naj od različne luči osvetlijo nekateri pojavi iz sodobnosti »od modernega plesa pa do propadajočega gledališča«, pojavi, katerih pomen se danes navadno podcenjuje. In za prvim, že načetim, se za enkrat pripravljajo še sledeči razgovori: »Avstrijski problem«, kjer pridejo do besede merodajni zastopniki udeleženi narodov. Potem širokoznanovani razgovor »Od reakcije do revolucije«, ki naj pred čitateljem razgrne ves kompleks političnih ideologij, katere se sedaj udejstvujejo v Evropi. In četrtič »Versko prebujenje od l. 1918, dalje«, ki naj kolikor mogoče izčrpno prikaže tiste pojave, ki so na tem odločilno važnem poprišču človeškega duha evropsko tipični (gl. izdajateljevo »glosso« v 7. št., str. 58—59).

Dalje prinašajo vse številke po vrsti oddelek z napisom »Horizont«, ki v odsvitu evropskega poročja o duhovnem življenju narodov (n. pr. o češkem gledališču ali pa o italijanskem duhu v povojni dobi), o mednarodnih pokreth (n. pr. o »Kulturni zvezi«, ki se je kot »Kulturbund« leta 1922. osnovala na Dunaju), ter glosira politiko, gospodarsko življenje in take pojave časa, »ki se dvigajo na obzorju evropske ideje«.

Zaključni razpredelek vsakega zvezka pa je naslovljen »Evropski fragmenti« ter ponatiskuje take odlomke iz znamenitih del velikih mrtvecev, kateri imajo i danes svoj pomen v okvirju evropske misli. Tukaj »molče trobentajo«: Nietzsche, R. Wagner (Narod in umetnost), Gentz (O politični svobodi), Goethe (Politični izreki) itd.

S takih vidikov torej se pričinja drugod motriti duhovni obraz Evrope, da bi se iz njega razbrala življenska sila te Evrope. A mi? No, naš modus vivendi, če oko ne vara, je bolj takšen, kakor da do naše kože sploh ne sega vprašanje: je li Evropa zapisana smrti ali pa poklicana v novo življenje?

K. Ozvald.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednje knjige:

Mohorjeva knjižnica. Menda na pobudo pisatelja Finžgarja je začela izdajati Družba sv. Mohorja l. 1923. posebno »Mohorjevo knjižnico«, v kateri so izšla doslej naslednja dela: A. Remec, Užitekari (žaloigra v 3 dej.); Platon, Sokratov zagovor; F. Kotnik, Storijske (koroške narodne pripovedke in pravljice); J. S. Baar, Krizev pot (roman češkega duhovnika); A. K. Tolstoj, Knez Serebrjani (roman iz časov Ivana Groznega); Fr. Jaklič, Zadnja na grmadi (zgod. povest); A. Vadnjal, Otroški postržek; dr. p. A. Tominec, Solnce in sence (zgovori krščanske vere); F. Pengovdr. A. Ratajec, Poljudna kemija; Iv. Pregelj, Božji mejniki (povest iz Istre); Niccodemi, Učiteljica. — Po večini so to ponatisi iz »Mladike«, kar pa seveda prav nič ne znižuje njih vrednosti. Edina, ki morda organsko ne spada v tako zbirko, je »Poljudna kemija«, sicer so pa vsi zvezki prav srečno izbrani ter tvorijo res dobro, zdravo in priporočljivo čtivo za najširše kroge. Zlasti našim podeželskim ljudskim knjižnicam, ki imajo na današnjem knjižnem trgu tako skromno izbiro, bodo več kot dobrodošli. Mnogo rajši nego v taki zbirki, bi videli tudi dr. Tominecovo »Solnce in sence« med rednimi izdaji Mohorjeve družbe, ker bi bilo glede na plitkosti, s kakršnimi krmi danes tako zvano »napredno« časopisje naše občinstvo neobhodno potrebno, da pride v slednjo slovensko hišo. Zbirka zasluži zaradi svoje izbrane kakovosti, priročne oblike, lične opreme in izredno nizke cene (Knez Serebrjani n. pr., ki obsega 494 strani, stane Din 41:30, za ude pa celo le Din 31:—) vso podporo, zato jo toplo priporočamo.

Oppekovi govori. Znani propovednik ljubljanske stolnice in učitelj homiletike na ljubljanski univerzi, kanonik dr. M. Opeka, je izdal zadnji dve leti zopet štiri knjige svojih cerkvenih govorov. Skupno je izšlo v zadnjih letih že enajst zvezkov, kar je gotovo najboljši dokaz, da sega občinstvo rado po njih, saj so pa tudi po svoji globoko zamišljeni vsebini ter izklesani zunanji obliki najboljše, kar premore naša tozadevna literatura. Vstaje nje duše (25 govorov, cena 28 Din) govori o notranjem prerodu človeka, ki postaja zlasti v današnjih razvranih časih tako aktualen. Mesto na gori (14 govorov, cena 18 Din) nam slika notranje vrednote Cerkve, ki tvori v vedno večji meri osrednjo točko napadov vseh protikatoliških struj. Zgodbe o človeku (20 govorov, cena 28 Din) razpravljajo o najglobljih vprašanjih človekovega postanka, padca, neumrljivosti, smrti in odrešenju. Zena s solncem (14 govorov, cena 18 Din) nas pa približuje Materi božji, Devici devic, pribežališču grešnikov in pomoči kristjanov. — Vse štiri knjige je založila »Prodajalna K. T. D. (H. Ničman)« v Ljubljani, vzorno natisnila in opremila pa Jugoslovanska tiskarna.

Ksaver Meško: Ob tihih večerih. Ljubljana, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 233, cena Din 15:—. — Enajst črtic in slik, s katerimi se je predstavil pred leti Meško, eden izmed prvih in najvažnejših zastopnikov slovenske moderne prvič širši javnosti.

N. Tolstoj: Hadži-Mural. Roman. Poslovenil Vladimir Levstik. V Ljubljani, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 153, cena Din 15:—. — Znano in že davno v vse evropske literature prevedeno Tolstojevo delo, zato smo ga doslej pogrešali tudi že pri nas. Založnik in mojstrski prevajalec sta nam ustregla.

Marguerite Burnat-Provins: Knjiga za Tebe. Poslovenil Alojz Gradnik. V Ljubljani, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Strani 118, cena Din 15:—. Sto lirčno-erotičnih pesmi francoske naturalistike v prozi.

Acta primi conventus pro studiis orientabilibus A. MCMXXV in urbe Ljubljana celebrati. Bogoslovna akademija v Ljubljani. Knjiga VIII. Ljubljana, 1925. Typis exudit Jugoslovanska tiskarna, Ljubljana. Str. 168, cena Din 15:—. — Spomenica obsega vse znanstvene referate in druge govore ob priliki znanega lanskega kongresa za vzhodno bogoslovje ob enem s popisom poteka vsega kongresa ter seznamom vseh udeležencev; priloženih je tudi nekaj slik. Delo bo gotovo dobrodošlo zlasti vsem udeležencem in onim, ki se zanimajo za ta vprašanja, ki so za nas in dandanes še posebno aktualna.

Pregelj Ivan: Zgodbe zdravnik Muznika. Gorica, 1923. Izdala »Goriška Matica«. Strani 98, cena Din 15:—. — Zgodovinska povest iz 18. stoletja. Pisatelj pravi sam o njej: »Naj bo ... mojim Tolmincem, kar je bil v l. 1923. Kranjcem Peter Pavel Glavar! Pisal sem od srca.«

Jalen Janez: Dom. Drama v 4 dejanjih. V Ljubljani, 1923. Založila Jugoslovanska knjigarna. Strani 62, cena Din 15:—. — Drama je na ljubljanskem odru uspela; izraža toplo ljubezen do rodne grude.

Socialni pregled.

Socialna politika in naš novi proračun. Že dlje časa se je v javnosti govorilo, da misli sedanja vlada z zakonom o vrhovni državni upravi ukiniti ministrstvo za socialno politiko. Utemeljevali so te svoje namene deloma s tem, da imamo preveč ministrstev, glavno pa s trditvijo, da prevzamejo lahko agende tega ministrstva drugi resori. Del sedanjega ministrstva naj bi prevzelo ministrstvo za notranje stvari, drugi del ministrstvo za narodno zdravje in tretji del ministrstvo za trgovino. Pri razpravi o proračunu ministrstva za socialno politiko je pa minister sam potrdil, da do sedanje govorice o ukinjenju tega ministrstva niso bile le prazne pretnje, nego da

je postala stvar v resnici resna. Minister sam je v razpravi izjavil, da je to ministrstvo nepotrebno in da brez njega prav lahko izhajamo. Par dni nato so listi objavili novi zakonski predlog o vrhovni državni upravi. Iz načrta je razvidno, da je vlada že napravila križ čez to ministrstvo in večino agend pridelila — sliši se čudno — trgoškemu ministrstvu. O stvari sami seveda še ni izrečena zadnja beseda. Naloga vseh onih, ki čutijo in poznajo ogromno važnost tega ministrstva v novodobnem državnem življenju, bo, da vse store, da se to ministrstvo ohrani in da se mu priključi sorodno ministrstvo narodnega zdravja. Boj bo gotovo oster. Kajti sedanja vladna večina je v debati o proračunu ministrstva za socialno politiko dovolj jasno pokazala, da so ji socialne pridobitve in ustanove precej tuje in da jih noče upoštevati v oni meri, kakor bi jih morala. V glavnem je to ministrstvo izredno slabo dotirano. Pretežna večina izdatkov — 400 milijonov — je namenjenih za invalidske podpore, in le 70 milijonov dinarjev je bilo prvotno določenih za upravo in druge socialne ustanove. Večini je bilo še to preveč. Tudi na tej razmeroma majhni vsoti je hotela — kakor pravi — štediti in je brezobzirno črtala in okrnjevala za delavstvo izredno važne ustanove. Na ta način je resnično izkazala par milijonov prihrankov, a je s tem zadala smrtni udarec nekaterim izredno važnim ustanovam. Kje in kaj so črtali? V ministrstvu samem so ukiniteli odsek za socialno propagando. Ta odsek sicer res ni bogve kaj delal, ali pod spretnim vodstvom bi mogel mnogo koristiti. Najhujši udarec je vladna večina zadala posredovalnicam za delo (borzam dela). Ukinitve so sledeče že obstoječe: v Nišu, Skoplju, Novem Sadu, Sarajevu, Splitu, Sisku, Osjeku, Ogulinu, Mariboru, Celju, Murski Soboti, Subotici in Podgorici. Črtali so kredite za nove, ki so bile predvidene v Karlovcu in Tuzli. Število uradnikov pri inšpekcijah dela so zmanjšali od 22 na 12, poduradnikov od 33 na 19 in slug od 17 na 7. Istotako so znižali število uradništva za nadzorovanje parnih kotlov, in sicer za štiri, vseh je pa dosedaj bilo samo 18. Najbolj nerazumljivo je pa postopanje večine proti ustanovam za varstvo otrok. Pri nas se država za to prevažno nalogo vobče ni dosti brigala. Po posameznih mestih je ustanovila par uradov s par uradniki, ki nikakor niso bili kos vsem nalogam povojne dobe. Pa zdi se, da je državi še to malo, kar je dala, preveč in da hoče na račun zapuščenih in zanemarjenih povojnih sirot varčevati. Dajala je v ta namen že doslej malenkostne zneske, pa še to ji je bilo preveč. Ukinila je oddelke za varstvo otrok v Skoplju, Sarajevu, Splitu in Novem Sadu. Postavila je samo tri, in sicer v Ljubljani, Zagrebu in Belgradu, kakor da drugod ne bi bilo zapuščene dece, ki potrebuje oskrbe in var-

stva. Vsakemu še ostalemu oddelku je pustila samo po enega uradnika, za druge je kredite ukinila. Huda debata se je vršila za kredite, ki so namenjeni za podporo dobrodelnim društvom in nezaposlenim delavcem. Tudi ti krediti so bili v prvotnem predlogu postavljeni v minimalni višini v proračun, mnogo manjšem nego lansko leto. Vsi krediti za dobrodelna društva, ki se bavijo z varstvom otrok in vsem drugim, so bili letos predvideni v znesku 400.000 Din. Črtali so 100.000 Din tako, da bo za vso državo ostalo samo 300.000 Din. Po pravici je govornik opozicije poudarjal, da bi se morala dati zapuščena deca v oskrbovanje dobrodelnim društvom, ki bi se za otroke bolj brigala nego brezdušna državna birokracija. Otrok je na desetisoče in kako naj država društva znatneje podpre, če je določila tako malenkost za vso državo! Država je po zakonski odredbi dolžna, da izda poseben zakon, s katerim bi se regulirale podpore brezposelnim. Namesto zakona je postavila v proračun 300.000 Din, a vladna večina je še to vsoto zmanjšala na 150.000 Din, kar pomeni seveda toliko kakor nič. H koncu bi še omenil, da so zmanjšali tudi kredite za kurjavo in razsvetljavo za državne otroške zavode. V Srbiji so te kredite znižali od 500.000 na 100.000, v Sloveniji od 150.000 na 120.000, za Banat od 340.000 na 300.000 Din. — S temi redukcijami je večina nekaj denarja prihranila, ki se ne bo nikjer v znatnejši meri poznal. Pri tem postopanju pa ne gre za denar, gre za duha, ki je vodil vladno večino. In ta duh je protisocialen.

Dr. F. K.

Revije. Zbornik *Delavsko-kmetske Malice*. V lanskem letniku smo poročali o »Zapiskih DKM«, komunistični reviji ter zapisali, da kaže prav resna stremeljenja. Izšli sta pa le dve številki, kajti že tretjo je oblast zaplenila ter prepovedala tudi nadaljnje izhajanje. Revija je pa letos oživela iznova pod zgorajšnjim naslovom in tudi o njej velja, kar smo povedali že o njeni predhodnici. Svoj program izraža sama z Leninovim stavkom: »Brez revolucionarne teorije — ni revolucionarnega gibanja«, svoj svetovni nazor nam pa odkriva z besedami: »Masa je najvišji zakon« (str. 4), ki je seveda popolnoma nasproten našemu. Izmed člankov zasluži v prvi številki posebno pozornost »Donesek k študiju gospodarskega položaja v Jugoslaviji«; precej pester je tudi »Pregled«. Žal, da ing. Gustinčič ne nadaljuje lani prekinjenih Posestnih razmer v Sloveniji. E.

Chronique sociale de France. V Lyonu izhaja že 25 let revija krščanskega socialnega pokreta na Francoskem. V prvem delu pri naša revija članke, v drugem pregled o socialnem pokretu, v tretjem referate o socialnem slovstvu. Iz zadnje številke izvemo, da bo letos socialni teden (la Semaine sociale) v Havru in da se bo vsestransko obravnavalo vprašanje: Internaci-

onalno življenje. V isti številki čitamo tudi poročilo o kmečkih tednih, ki se prirejajo po srednji in severni Franciji, nadalje poročilo o italijanskem socialnem tednu v Neapolju, o kongresu internacionalne konfederacije krščenjskih sindikatov v Lucerni in o konferenci internacionalne katoliške unije za socialno delo v Milanu. Revija stane letno le 22 frankov. Dr. K.

Literatura. Uredništvo je prejelo naslednjo publikacijo:

Ušeničnik Aleš: Socialno vprašanje. Osnovni nauki v vprašanih in odgovorih. (Orlovska knjižnica, zv. 15.) V Ljubljani, 1925. Izdala Orlovska podzveza v Ljubljani, založila Društvena nabavna zadruga. Str. 119, cena 20 Din. — O tem najnovšem delu znanega slovenskega sociologa objavimo obširnejše poročilo v prihodnji številki. Delo toplo priporočamo.

Gospodarski pregled.

Industrija Slovenije 1925. Obratovanje industrije Slovenije v letu 1925. je trpelo pod različnimi bremenmi, ki jih je nalagala Sloveniji gospodarska politika Belgrada. Če izvzamemo momente, ki sem jih že očrtal v članku »Leto 1925.«, moremo podati o obratovanju industrije v Sloveniji sledečo sliko:

Prilike v rudarstvu so bile zadovoljive. Dasi je sredi leta zaradi zmanjšane konzuma premoega pri železnicah in industriji produkcija trpela, so vendar premogovniki delali približno z enakim uspehom kakor leta 1924. Mežica in Celje izkazujeta dobre rezultate, dačim je bilo delo v Litiji prekinjeno.

Kovinska industrija se je morala vse leto boriti z velikimi težkočami. Posebno je trpela železna industrija, ki je morala delati zelo reducirano. Druge panoge kovinske industrije so se težko borile s tujo konkurenco. V drugi polovici leta se je stanje pri Kranjski industrijski družbi zaradi carinske politike poslabšalo, dočim je pri drugih tovarnah bilo stanje zaposlenosti nekoliko boljše.

Lesna industrija je preživljala težke čase. Podjetja so reducirala svoje obrate. Od 1923 na 1925 se je število delavstva v lesni industriji (vpošteva je vse obrate z nad 20 delavci) zmanjšalo za četrtino. Izmed polomov je omeniti konkurz »Lesne industrijske in eskomptne d. d.« v Mariboru.

Stavbna industrija je bila vse leto v stagnaciji. Prej cvetoča podjetja so morala reducirati veliko število delavstva. Izgledov za izboljšanje stanja ni.

Tekstilna industrija je imela dosti naročil in je zaposlovala rastoče število delavstva.

Usnjarska in čevljarska industrija je reducirala radi inozemske konkurence obrat, vendar pa je proti koncu leta nastopilo izboljšanje.

V kemični industriji je bilo obratovanje zadovoljivo. Eksport te industrijske panoge je bil v letu 1925. dober.

Papirna industrija je delala dobro. Pritoževala pa se je zaradi inozemske konkurence.

Pivovarne so delale zadovoljivo. Manj ugodno je bilo v industriji prehrane na splošno.

Zaradi približnega pregleda obratovanja industrije podajam številke o porabi domačega premoega po industriji v l. 1925.:

januar	52.158 ton
februar	35.542 "
marec	38.899 "
april	36.637 "
maj	35.131 "
junij	35.322 "
julij	40.507 "
avgust	44.174 "
september	49.878 "

Iz tega pregleda je razvidno, da je v poletnih mesecih zaposlenost industrije zelo padla. V jeseni je nastopilo kratkotrajno izboljšanje. D. P.

Sedanji narodno-gospodarski sistemi. Kdor se hoče pregledno in hitro poučiti o sedanjih narodno-gospodarskih sistemih, mu bo dobro služila pred kratkim v založbi G. Brauna v Karlsruhe izišla knjiga »Volkswirtschaftliche Systeme der Gegenwart von Hans Honegger.« Navaja štiri glavne sisteme: 1. neoliberalizem, katerega glavni zastopniki so Čassel, Oswalt, Budge, Böhm-Bawerk, Philippovich, Wirser itd.; 2. neomerkantilizem; za glavnega zastopnika smatra Roberta Liefmanna, na katerega se tesno naslanja tudi dr. Gosarjeva »Socialna ekonomija«, nadalje Sombarta, Passowa, Ehrenberga itd. Honegger misli, da teoretični merkantilizem služi gospodarskemu individualizmu in atomizmu, da izvira iz enostranskega trgovskega gospodarskega pojmovanja ter da se pojavlja, kjer ima komercializem v gospodarstvu večjo vlogo; 3. neosocializem in novejša socialne teorije, posebno teorija Fr. Oppenheimerja, Diehla, Stammlerja itd.; 4. neoromanticizem ali univerzalistična šola, glavni predstavniki Othmar Spann, Sombart v novejšem času itd. Glavno svojstvo te šole je, da hoče narodno-gospodarstvo pojmovati univerzalno in organično. Pisatelj nagiba bolj na neoromantično stran. Dr. K.

Literatura. Prejeli smo:

Sarabon Vinko: Gospodarska geografija. (Znanstvena knjižnica 3. in 4. zvezek.) V Ljubljani, 1922. Založila Jugoslovska knjigarna. Strani 310, cena 35 Din. — Take knjige pri nas navadno ne izhajajo tako hitro v novih izdajah, zato bi gotovo ne bilo odveč, če bi pisatelj z njo par let počakal, da bi mogel vnesti še povojne številke, zlasti glede na tako znatne spremembe državnih mej, ki so povzročile ponekod seveda tudi popolna drugačile gospodarske razmere.

„Dungit“, najboljšo sredstvo za konzerviranje
in izboljšanje hlevskega gnoja

Z uporabo istega v hlevih se **PODVOJI** vrednost gnoja na redilnih
snoveh. Ker popije vso vlago, postanejo hlevi suhi in brez duha,
obvaruje tedaj živino pred nalezljivimi boleznimi. Uporaba celo-
letna. - Zahtevajte pojasnila in navodila pri

Prvi jugoslov. tovarni „Dungit“

družba z omejeno zavezo

LJUBLJANA :: Ižanska cesta št. 22 (tvrdba A. Kobi)

Ustanovljeno 1852.

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

(prej Henrik Korn).

Krovec, stavbni, galanterijski in
okrasni klepar. --- Instalacija
vodovodov. --- Naprava strelo-
vodov. -- Kopališke in klosetne
naprave. --- Izdelovanje posod
iz pločevine za firnež, barvo, lak
in med vsake velikosti, kakor
tudi posod (škafle) za konzerve.

Vsem,

**ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.**

Karol Polak
delniška družba.

**Tovarna usnja, čevljev in
galanterijskih izdelkov.**

**Prodaja en gros in en detail v
posebnem lokalu v tovarni.**

Oblastveni koncesijonirani zovod

„PANA“

v Ljubljani, Poljanska cesta 12,

ima sredstvo, s katerim se odpravi
pod garancijo najslej tekom tedna vse
ščurke, miši in podgane iz kuhinje, sobe,
shrambe, kleti, skladišč, hleva, skednja,
s polja itd. In to brez vsake nadležnosti
in brez vseh posledic. — Naročila se
sprejema osebno in pisмено.

Zadružno podjetje!

Nova založba

F. Z. Z O. Z.

v Ljubljani, na Kongresnem trgu
(v nunskem posloplju pri Zvezdi)

ima naprodaj vse pisarniške potreb-
ščine za dom in šolo ter vsakovrstne
knjige v bogatem izboru.

Domenik Battelino

Tovarna umelnih kamnov

Ljubljana, Slomškova 19

Izdeluje stopnice, teraco tlak, cevi,
cementne plošče, nagrobne oklepe
in spomenike, stensko oblogo, razne
bane ter splošno vsa v
to stroko spadajoča dela

Najfinejša **kolesa** najfinejša
Es-ka, Torpedo, Jugo, Bianchi
najboljši

šivalni stroji

!znamke Exeella

autopneumatika in materijal

!Vam nudi najceneje

J. Gorec, Ljubljana

Palača Ljubljanske kreditne banke